משנה · אחרונים · מלאכת שלמה · סדר מועד

מלאכת שלמה על משנה יומא

רבי שלמה עדני

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

מלאכת שלמה על משנה יומא

רבי שלמה עדני

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/מלאכת-שלמה-על-משנה-יומא/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611161422 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 5
משנה א 5
משנה ב 8
משנה ג 9
משנה ד 9
משנה ה 10
משנה ו 10
משנה ז 10
משנה ח 11
פרק ב 11
משנה א 11
משנה ב 13
משנה ג 13
משנה ד 15
משנה ה 15
משנה ו 17
משנה ז 17
פרק ג 18
משנה א 18
משנה ב 19
משנה ג 19
משנה ד 20
משנה ה 21
משנה ו 22
משנה ז 22
משנה ח 22
משנה ט 23
משנה י 24
משנה יא 26
פרק ד 27
משנה א 27
משנה ב 28
משנה ג 28
משנה ד 29
משנה ה 29
משנה ו 30
פרק ה 30
משנה א 30
משנה ב 32
משנה ג 33
משנה ד 34
משנה ה 34
משנה ו 35
משנה ז 36
פרק ו 37
משנה א 37
משנה ב 39
משנה ג 40
משנה ד 40
משנה ה 40
משנה ו 41
משנה ז 41
משנה ח 42
פרק ז 43
משנה א 43
משנה ב 45
משנה ג 45
משנה ד 46
משנה ה 47
פרק ח 48
משנה א 48
משנה ב 50

משנה ג 51
משנה ד 51
משנה ה 52
משנה ו 53
משנה ז 53
משנה ח 53
משנה ט 54

פרק א

משנה א

ספר מלאכת שלמה מהג"מ שלמה עדני זצ"ל חד מרבנן קשישאי בעה"ק חברון ת"ו תלמיד הג"מ בצלאל אשכנזי זצ"ל. ובעזרת מי שיצר את האדם בחכמה. והוא שוכן עומקא ורומא. נתחיל מסכת יומא.

שבעת ימים וכו'. עד סוף סי' ו' ביד פ"א דהלכות עבודת יום הכפורים. וכתבו תוס' ז"ל שבעת ימים קודם יום הכפורים יש מקומות ששונה המנין ברישא כמן בכאן ובבבא קמא ד' אבות נזיקין ובפ"ק דר"ה ד' ראשי שנים ואיכא דוכתי דתני מניינא לבסוף לפני אידיהן של גויים שלשה ימים ברפ"ק דע"ז ובפ"ק דקדושין האשה נקנית בשלש דרכים ושואלין ודורשין בהלכות החג שלשים יום ע"כ:

מפרישין כ"ג מביתו וכו'. ר' יוחנן יליף לה מן המלואים כדפי' ר"ע ז"ל וריש לקיש יליף לה מסיני דכתיב וישכון כבוד ה' על הר סיני ויכסהו הענן ששת ימים ויקרא אל משה ביום השביעי מכדי כתיב ויקרא אל משה ביום השביעי מאי ששת ימים זה בנה אב שכל הנכנס במחנה שכינה טעון פרישה ששה דס"ל לריש לקיש דזה היה מעשה אחר עשרת הדברות ויכסהו הענן ששת ימים לא קאי אחר אלא אמשה ויקרא אל משה ביום השביעי אחר שהיה מופרש ששה ימים לקבל הלוחות ואיכא תנא דס"ל נמי הכי ופריך בגמ' והא אנן שבעה תנן ומשני מתני' ר' יהודה בן בתירא דחייש לטומאת ביתו כאשר אכתוב בסמוך בס"ד:

מפרישין וכו'. תוס' פ' כל היד (נדה דף ט"ו:)

פלהדרין. כך הגירסא בירוש' אבל בערוך הביאו בערך פרהדרין בריש. וכן בגמ' כאן ובהוריות דף י"ג וכן בתוספתא וכתב הר"מ דילונזאנו ז"ל דגם בנוסחת כ"י כתיב בריש. ובגמ' בעינן מביתו למה פורש פי' רש"י ז"ל מאשתו למה פורש תבא אשתו עמו שם שהרי על כרחך לשכת פלהדרין לא היתה קדושה שאין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד כ"ש שכיבה ותוס' ז"ל הקשו דנהי דלא קדישא כקדושת עזרה מ"מ כהר הבית היתה דאמרי' וכו' ופירשו הם ז"ל למה פורש הוה לן למימר שיפרישוהו למחלה אחת בהר הבית דמחלות לא נתקדשו ומשני תניא א"ר יהודה שמא יבא על אשתו ותמצא ספק נדה שתמצא דם על הסדין שקנחה בו ואין ידוע אם בשעת ביאה היה בה דם זה או לאחר ביאה ובועל נדה טמא שבעה ויהא אסור לבוא במקדש ביום הכפורים אמרוה רבנן קמיה דרב חסדא כמאן כר' עקיבא דאמר נדה מטמאה את בועלה דאי רבנן הא אמרי אין נדה מטמאה א"ל רב חסדא אפי' תימא רבנן ע"כ ל"פ רבנן עליה דר' עקיבא

אלא באחר אחר אבל בחד אחר מודו ליה: וביאור ענין זה תבינהו במה שכתבתי בפ' שני דנדה. עוד גרסי' בגמ' א"ר זירא ש"מ בועל נדה אינו כנדה שאסורה לטבול בשביעי עד הלילה אלא טובל בשביעי הלכך לא בעי פרישה אלא שבעה ימים ואם בא על ספק נדה ביום הפרישה מונה מקצת היום וטובל ערב יום הכפורים שהוא שביעי ביום ומעריב שמשו ונכנס במקדש ביום הכפורים דאי ס"ד בועל נדה כנדה אימת טבל זה אם בא על נדה ביום פרישתו בלילה דיום הכפורים למחר היכי עביד עבודה והא בעי הערב שמש אלא לאו ש"מ בועל נדה אינו כנדה והכי איתא נמי בברייתא בהדיא ובגמ' פריך ועד שאתה מפרישו מטומאת ביתו ושאר כל אדם נכנסין ויוצאין הפרישהו מטומאת מת ולא יהיו כל אדם נכנסין ויוצאין אצלו שמא ימות מת עליו ומשני רב תחליפא אבוה דרב הונא בר תחליפא משמיה דרבא זאת אומרת טומאת מת הותרה היא בצבור ואף קרבן שלו דוחה את הטומאה שהרי זמנו קבוע וקרבן צבור תלוי בו רבינא אמר אפי' תימא טומאת המת דחויה היא בצבור פי' שאע"פ שקרבן הצבור דוחה אותה בקושי הותרה ולא היתר גמור וכל מה שאפשר להדורי מהדרינן שיעשה בטהרה אפ"ה טומאת המת לא שכיחא טומאת ביתו שכיחא: ובפ' כל הפסולין (זבחים דף ל"ג) אמרינן דאביי ורבא תרוייהו ס"ל טומאה דחויה היא בצבור:

לשכת פלהדרין. מתחלה כל ימי שמעון הצדיק שהאריך ימים היו קורין אותה לשכת בולווטין כלומר שרים:

ומתקנין לו כהן אחר וכו'. בגמ' דייקי' מדקתני מתקינין ולא קתני מפרישין ואע"פ שלא הופרש אם יארע פסול בראשון יעבוד זה השני ש"מ פרישה לא מעכבא בה עבודה לדורות:

שמא יארע בו פסול. גמ' פשיטא אירע בו פסול קודם תמיד של שחר מחנכין אותו לזה המשמש תחתיו בתמיד של שחר פי' שיעשה הוא תמיד של שחר בשמנה בגדים ויהא מחונך לכהונה גדולה קודם שיגיע עבודת יום הכפורים אלא אירע בו פסול אחר תמיד של שחר במה מחנכין אותו הרי עבודת יום הכפורים שאחר התמיד בד' בגדים ובמה הוא ניכר שהוא כ"ג מעולם והיכן יצא מהדיוטות שתהא עבודת היום נעשית בכ"ג ומשני רב פפא במסקנא עבודתו ביום הכפורים מחנכתו מי לא תניא כל הכלים שעשה משה משיחתן מקדשתן מכאן ואילך עבודתם מחנכתן הכא נמי עבודתו מחנכתו להיות כ"ג כיון שאינה כשרה אלא בכהן גדול:

רי"א. פ' הישן (סוכה דף כ"ד:)

אף אשה אחרת מתקנין לו וכו'. בגמ' פריך ומי סגי ליה בתקנה פי' בהזמנה לחודה והא ביתו אמר רחמנא והא לאו ביתו הוא ואע"ג דקדיש לה כל כמה דלא כניס לה לאו ביתו היא ואי דכניס לה א"כ ה"ל שני בתים ורחמנא אמר וכפר בעדו ובעד ביתו ולא בעד שני בתים ואי דמגרש לה א"כ הדרא קושיא לדוכתה שמא תמות ומסיק דמגרש להו לתרוייהו ולחדא אמר לה הרי זה גיטיך ע"מ שלא תמות חברתיך ולחדא אמר לה הרי זה גיטיך ע"מ שאכנס אבי לבית הכנסת דאי מייתא הא קיימא הא ואי מייתא הא קיימא הא מאי איכא למימר דילמא מייתא חברתה בפלגא דעבודה ועבד ליה עבודה למפרע בשני בתים אי חזי לה דקא בעיא למימת קדים איהו ועייל לבית הכנסת ומשוי לגיטא דהא דמתה גיטא למפרע:

א"ל חכמים א"כ אין לדבר סוף. ור' יהודה סבר למיתה דחדא חיישי' דתרתי לא חיישי' ורבנן סברי אי איכא למיחש אפי' למיתה דתרי חיישי משום דמיתה אינה מסורה בידנו אבל בטומאה ליכא למיחש דכהן גדול זריז הוא ונשמר מן הטומאה וכיון דעבדינן ליה צרה כ"ש דמזדרז טפי וכתבו תוס' ז"ל ואע"ג דבפ"ד אחין משמע לסתם מתני' דהתם דלמיתה דחד חיישי' לתרי לא חיישי' וסתם מתני' דהכא ס"ל דאי חיישי' לחדא ניחוש נמי לטובא י"ל דה"ק הכא נהי דחיישי' למיתה דחד לזמן מרובה כמו בההיא דפ"ד אחין דילמא אדמייבם חד מיית אידך מ"מ למיתה דזמן מועט כי הכא לא הוה לן למיחש אלא משום מעלה דכפרה חיישת לזמן מועט א"כ ניחוש אפי' לתרתי ותלת א"נ התם חששא בעלמא הוא משום בטול מצות יבמין דליכא איסורא כולי האי אבל הכא משום דכפרת כל ישראל תלויה בזה ניחוש אפי' לתרתי ותלת ואפי' לזמן מועט וא"כ אין לדבר סוף הילכך ליכא למעבד תקנתא להאי חששא ע"כ. ובירוש' מהו אין לדבר סוף שמא תמות אשה זו ותמות אשה אחרת א"ר מנא עד דאת מקשי לה על דר' יהודה קשייתה על דרבנן שמא יארע קרי לכהן זה ויארע קרי לכהן אחר קרי מצוי מיתה אינה מצויה גזרו על דבר שהוא מצוי ולא גזרו על דבר שאינו מצוי והא אשכחנא דר' יהודה אמר מיתה מצויה הדא הוא דתנינן ר' יהודה אומר אף אשה אחרת מתקנין לו שמא תמות אשתו תמן בפ' כל הגט תנינן המביא גט והניחו זקן או חולה נותנו לה בחזקת שהוא קיים תמן את אמר אין מיתה מצויה והכא את אמר מיתה מצויה תמן ביחיד וכאן בצבור חומר הוא בצבור והא אשכחנא דר' יהודא מחמיר ביחיד דתניא א"ר יהודה לא היה שופר של קנין בירושלם מפני התערובות שמא תמות אחת מהן ונמצא דמי חטאות מתות מעורבות בקרבן ע"כ ונראה שלא חשש לתרץ על זו הקושיא דיש לחלק בין אדם דאית ליה מזלא לעופות כדאמרי' בכמה דוכתי בבבלי ומ"מ דקדקתי בירושלמי דגיטין על זו המשנה

ואינו מקשה שם כלל רק בפ' מי שאחזו על משנת מה היא באותן הימים ור' יהודה אומר וכו' התם רמי דר' יהודה דהתם אדר' יהודה דהכא ומשני. ועיין בספר קרבן אהרן פ"ח דפרשת אחרי מות:

משנה ב

כל שבעת הימים וכו'. גמ' מאן תנא אמר רב חסדא דלא כר' עקיבא דאי כר' עקיבא הא אמר טהור שנפלה עליו הזאה טמא דתניא וכו' והיכי עביד עבודה והא כל ז' מזין עליו אביי אמר אפי' תימא ר' עקיבא דעביד עבודה ולפניא מדו עליה וטביל ועביד הערב שמש. וכן משמע שתרצו ג"כ בירושלמי:

ומקטיר את הקטרת ומטיב את הנרות. גמ' אלמא קטרת ברישא והדר נרות ורמינהי מי שזכה בדישון מזבח הפנימי. מי שזכה בדישון המנורה. מי שזכה בקטרת. ומשניות הן בפ"ג דתמיד ומסיק ר' יוחנן מאן תנא לסדר תמיד דהך מסכתא דידן דמיירי בסדר יום הכפורים דפליג אמשניות דסדר התמיד ר"ש איש המצפה היא דשמעינן ליה דפליג אסתמיה דתמיד דמתני' דרפ"ד דתמיד כדכתבינן התם. ורמי סדר יומא אסדר יומא דתנן לקמן פ' שני הפייס השני מי שוחט מי זורק מי מדשן מזבח הפנימי מי מדשן את המנורה וכו' הפייס השלישי קדשים לקטרת בואו והפיסו דשמעי' מינה דהטבת הנרות קודמת לקטרת ומשני אמר אביי לא קשיא מתני' דהכא בהטבת שתי נרות ותנא דידן ס"ל בקטרת מפסיק להו פי' דברישא מטיב חמש נרות והדר מקטיר קטרת והדר מטיב שתי הנרות והא דתנן הטבה ברישא בהטבת חמש נרות ראשונות קאמר וההיא דאביי מסדר סדר המערכה דקאמר דבדם התמיד מפסיק להו ההיא אליבא דאבא שאול קאמר לה ומתני' כרבנן רב פפא אמר לא קשיא הא רבנן הא אבא שאול קטרת ברישא רבנן נרות ברישא אבא שאול ופריך אימא סיפא דתנן לקמן פ"ג הביאו לו את התמיד קרצו ומירק אחר שחיטה על ידו נכנס להקטיר את הקטרת ולהטיב את הנרות אתאן לרבנן רישא וסיפא רבנן ומציעתא אבא שאול ומשני אין רישא וסיפא רבנן ומציעתא אבא שאול ובעי בגמ' בשלמא אביי לא אמר כרב פפא רישא וסיפא רבנן ומציעתא אבא שאול לא מוקים לה אלא רב פפא מ"ט לא אמר כאביי ומשני אמר לך רב פפא הכא ברישא הטבת שתי נרות והדר הטבת חמש נרות ואפכא ה"ל למיתני דהא ליכא מאן דפליג דחמש נרות ברישא ואביי אמר לך אוריי בעלמא הוא דקא מורי ומלמדנו שצריך כהן גדול להיות עסוק כדי שיהא רגיל ולא קפיד אסדרא וסדרא הא הדר תני ליה בפ' שני הטבת חמש ובפ"ג הטבת שתים. וכתבו תוס' ז"ל יש לפ' דלא קחשיב במתני' אלא הטבת שתי נרות שהן

גמר העבודה והטבת חמש נרות לא היה עושה הכהן גדול ע"כ. ועיין במ"ש בארך בר"פ לא היו כופתין בשם הראב"ד ז"ל:

ומקריב את הראש ואת הרגל. נלע"ד הטעם דמקריב אלו יותר משאר אברים משום דתנן בפ"ד הראשון בראש וברגל וה"נ תנן לקמן בפ' שני מי מעלה אברין לכבש הראש והרגל ושתי הידים וכו' ומן הדין ראוי שיהיה כ"ג ראשון להקריב האברים שדינם להקרב ראשונה וכדתנן סוף מסכת תמיד הושיט לו הראשון הראש והרגל וסמך עליהן וזרקן הושיט השני לראשון שתי הידים נותנן וכו'. וליכא מאן דפליג בהא דלכ"ע ראש קרב ברישא כדכתבינן בפירקין דלקמן וכן פי' ג"כ בתוספת י"ט אלא שכתב וה"ה לכולהו ופשוט הוא וביד פ"ה דהלכות כלי המקדש סי' י"ב ובפ' עשירי דהלכות מעשה הקרבנות סי' י"ח:

משנה ג

מעמידין אותו בשער המזרח. ירושלמי היכן היו מעמידין אותו מבפנים או מבחוץ אין תימר מבפנים כהאי דתנינן קמן חמש טבילות היה שם באותו היום אחת שלא היה אדם נכנס לעזרה לעבודה אפי' טהור עד שיהא טובל וד' מחמת יום הכפורים אין תימר מבחוץ כולהון מחמת יום הכפורים ע"כ:

ומעבירין לפניו פרים אלים וכבשים. גמרא תנא אף השעירים ותנא דידן מ"ט לא תני שעירים כיון דעל חטא קאתו חלשא דעתיה ופר אע"ג דעל חטא קא אתי מ"מ כיון דעליו ועל אחיו הכהנים הוא דאתי באחיו הכהנים אי איכא איניש דאית ביה מילתא מידע ידע ליה ומיהדר ליה בתשובה בכולהו ישראל לא ידע אמר רבינא היינו דאמרי אינשי אי בר אחתיך דיילא הוי חזי בשוקא קמיה לא תחלף פי' רש"י ז"ל דיילא שוטר המלך בשוקא קמיה לא תיחלף דמתוך שהיה מכירך מתחלה בקי הוא בעושרך ובמעשיך למצוא עלילה לגבות ממך ממון ע"כ:

מעבירין לפניו פרים וכו'. פי' שע"י שיראה אותם יזכור באיזה אופן יעשה עבודה למחר עם השור וכן עם האילים והכבשים ובכך יורגל בעבודה כאילו כבר עשאה ה"ר יהוסף ז"ל:

משנה ד

לא היו מניחין אותו לאכול הרבה. אבל מן הדברים המביאין לידי חמום וקרי מונעין ממנו לגמרי ובירושלמי אעפ"כ היו קורין עליו את הפסוק הזה אם ה' לא יבנה בית וגו' ולא מן הנסים שהיו נעשין בבית המקדש הם א"ר אבין ע"ש לא תנסו א"ר יוסי בר בון כאן בראשון כאן בשני ע"כ:

משנה ה

הוליכוהו לעליית בית אבטינס. ללמדו חפינת הקטרת וזה לדעת האומר שהיא מן העבודות הקשות שבמקדש ועוד נבאר בתחלת מנחות כי אין הדבר כן אלא כמו שאמרו לשם מלא חפניו כד חפני אינשי ע"כ. אכן ביד בהלכות עבודת יום הכפורים פ"ד כתב שהיא מן העבודות הקשות שבמקדש:

אנו שלוחי ב"ד וכו'. גמרא לימא תהוי תיובתא דרב הונא בריה דרב יהושע דאמר הני כהני שלוחי דרחמנא נינהו דאי אמרת שלוחי דידן נינהו מי איכא מידי דאנן לא מצינן למעבד ושלוחי דידן מצו עבדי הכי קאמרי ליה משביעין אנו עליך על דעתנו ועל דעת ב"ד ולאו בעבודה קאמרי ליה אלא לענין קבלת שבועה כלומר לא לפי המחשבה שבלבך אם באת להערים בקבלת השבועה אנו משביעין אותך לפי דעתנו ודעת ב"ד. ועיין במ"ש בנדרים פ"ד סי' ג':

והשביעוהו. פי' הרמב"ם ז"ל לפי שבאותה שעה לא יוכל שום אדם לדעת מה שהוא עושה כמו שנאמר וכל אדם לא יהיה באהל מועד לכפר בקדש עד צאתו ומפני זה היו משביעין אותו והוא היה בוכה מפני שחשדוהו במינות והם היו בוכין שחשדוהו כי אסור בתורתנו לחשוד ולחשוב מחשבה רעה על אדם שעניינו מסופק אלא לצורך הכרחי כמו שתראה ע"כ:

משנה ו

אם היה חכם דורש ואם תלמיד חכם דורשין לפניו. כצ"ל ולשון הרמב"ם ז"ל שם פ"א דהלכות עבודת יום הכפורים ואם היה תלמיד דורשים ע"כ וכך נראה דגריס ר"ע ז"ל וכן משמע מרש"י ז"ל. וכתב הר"מ דילונואנו ז"ל שכך גרסת ה"ר לויירו ז"ל ג"כ. וכן הגיה ג"כ ה"ר יהוסף ז"ל:

זכריה בן קבוטל. אמרי' בגמ' דקבוטל בבית גרסינן. ומייתי לה בס"פ בתרא דברכות. ובירושלמי תני במשלי ותלים מפני שטעמן מפיג את השינה. כהנא שאל לרב מה ניתני קבוטל או קבוטר והוה קאים מצלי ואחוי ליה באצבעתיה צפר קבוטר ע"כ:

משנה ז

פרחי כהונה. אית דגרסי פרחי לויה וכן נראה דגריס הרמב"ם ז"ל בספ"א דהלכות עבודת יום הכפורים:

באצבע צרדא. תוס' פ' שני דעירובין דף כ"א כתבו דר' אלעזר הקליר לאצבע הקרוי אמה קרי ליה איהו צרדה וכן נראה שפי' הרמב"ם ז"ל וז"ל אצבע צרדה הוא שיכה בגודל עם האצבע האמצעי והרבה עושין אותו בעת השמחה ויעשו בו תנועות עריבות ע"כ ומכאן

הביא ראיה מה"ר איסרלן בתשובותיו סימן קנ"ד להתיר להקיש גודל באצבע בשבת לשתק התינוק. ושוב מצאתי כן בספר תרומות הדשן סי' ס"ב.
בלשון ר"ע ז"ל המתחיל והפג אותם צריך להיות והפג אחת. ובגמ' אמרי' דאמרי ליה אחוי קידה דהיינו שנועץ גודליו בארץ ושוחה ונושק את הרצפה ועומד:
ומעסיקין אותו עד שמגיע זמן השחיטה. גמרא תנא לא היו מעסיקין לא בנבל ולא בכנור אלא בפה ומה היו אומרים אם לא יבנה בית וגו' כלומר הזהר בעבודתך שתהא לשם שמים שתהא לרצון שאם אינה לרצון אין טרחך עולה לכלום שוא עמלו בוניו בו בחנם יגיעין בבנין שלא יתקיים. מיקירי ירושלם לא היו ישנים כל הלילה כדי שישמע כהן גדול קול הברה ולא תהא שינה חוטפתו:

משנה ח

קריאת הגבר. גמרא מאי קריאת הגבר רב אמר קרא גברא ר' שילא אמר קרא תרנגולא ותניא כותיה דרב ותניא כותיה דר' שילא ובירוש' דשקלים ר"פ אלו הן הממונים ודפ' החליל מסיים בה דא"ל רב לרבי שילא והתנן בן גבר על נעילת שערים אית לך למימר התם בר תרנגולא וכי היכי דהך בן גבר גברא הכי נמי הכא ע"כ:
בכל יום תורמין. פ' המזבח מקדש (זבחים דף פ"ו) ועיין בספר קרבן אהרן פ' שני דפ' צו. ומפ' בגמ' לקמן ר"פ שני דאין תרומת המזבח פחותה מקומץ דנאמר כאן והרים ונאמר בהרמת הקומץ והרים מה להלן מלא קומצו אף כאן אין פחות ממלא קומצו:
ביום הכפורים מחצות וכו'. ירוש' א"ר מנא לא מסתברא דא אלא יה"כ מאשמורת הראשונה וברגלים מחצות שלא יבואו לידי צמאון ע"כ:
בפי' ר"ע ז"ל ביה"כ מחצות משום חולשא דכהן גדול. אמר המלקט בתוס' כתבו שיש גרסא אחרת דגרסינן משום חולשא דכהן הדיוט וכתבתיו בארך ברפ"ד דמסכת תמיד בשם הראב"ד ז"ל. וביד פ' שני מהלכות תמידין ומוספין סי' י"א. ויש לתמוה דבמתני' תנן וברגלים מאשמורת הראשונה ושם כתב וברגלים מתחלת שליש אמצעי של לילה ואפשר שהוא ז"ל רוצה לפרש מאשמורת הראשונה מסוף אשמורת הראשונה דהיינו תחלת שליש אמצעי ותימה שלא דבר בזה מהרי"ק ז"ל:

פרק ב

משנה א

בראשונה וכו' פ"ק דתמיד דף כ"ח ובבלי ובירוש' פריך ועבודה זו של תרומות הדשן מ"ט לא תקינו לה פייסא ככל שאר עבודות דמתני' דתנינן שכל תחלתן בפייס היתה

קודם שאירעה תקלה זו במרוצתם ומשני בבבלי בלשון שני מעיקרא סבור כיון דאיכא אונס שינה לא אתו כיון דחזו דאתו לידי סכנה תקינו ליה רבנן פייסא ואברים ופדרים שהוא כשר כל הלילה ותקינו ליה פייסא כדתנן מי מעלה אברין מן הכבש למזבח אע"ג דאיכא אונס שינה שאני מיגנא ממיקם פי' נוח לו לאדם לנדד שינה מעיניו מלילך ליישן עד סוף הלילה מלהיות עומד ממטתו בהשכמה לעבודה ראשונה שהיא תרומת הדשן והדר פרכינן ותקנתא להך גיסא הואי פי' שמפני שאירעה תקלה נתקן להם פייס והא להך גיסא הואי בשביל סדור מערכה ושני גזירי עצים שהתורה הוא המסדר וכיון דכולן בכהן אחד יש כאן עבודות חשובות ומעיקרא בעי פייס דתניא מי שזכה בתרומת הדשן יזכה בסדור המערכה ובשני גזירי עצים ומשני אמר רב אשי שתי תקנות היו מעיקרא סבור ב"ד לא אתי כיון דחזו דאתו וקאתו נמי לידי סכנה תקינו לה פייסא וכיון דתקינו לה פייסא לא אתו אמרי מי יימר דמתרמי לן ולא חשיבא עלייהו למיטרח עלה מספיקא הדר תקינו להו מי שזכה בתרומת הדשן יזכה בסדור המערכה ובשני גזירי עצים כי היכי דניתו וניפייסו: ובירושלמי תירץ ג"כ כך כיון דתרומת הדשן כשרה כל הלילה דכתיב כל הלילה והרים אם אומר את יפיס אף הוא אינו משכים על הספק:

רצין ועולין כך צ"ל:

וכל הקודם את חברו בד' אמות זכה וכתב הר"מ דילונזאנו ז"ל נכ"י וירושלמי לתוך ארבע ע"כ. וכן הגיה ג"כ ה"ר יהוסף ז"ל: ובגמ' בעי רב רב פפא ד' אמות שאמרו לגג המזבח נקיט להו דהיינו בהדי אמה יסוד ואמה סובב או דילמא לסמיכת רצפה תחתונה דמזבח נקיט להו לבר מיסוד וסובב שהוא שש קודם לסמיכת גגו וקאי בתיקו: ובירושלמי מה בתוך ד' אמות לכבש או בתוך ד' אמות למזבח מן מה דתנינן בסמוך מעשה שהיו שנים שוין רצין ועולין בכבש הדא אמרה בתיך ד' אמות למזבח ובהדיא תני לה ר' חייא כל הקודם את חברו לתוך ד' אמות למזבח זכה ע"כ: וזה פשוט לו לרב פפא דד' אמות דגבי מזבח תנן ומאי דפשיטא ליה לרב פפא הוא דמיבעיא ליה לירושלמי ומשני לה:

הצביעו מפני שאסור למנות אנשים מישראל ואפי' לדבר מצוה ובגמ' א"ר אלעזר כל המונה את ישראל עובר בלאו שנאמר והיה מספר בני ישראל כחול הים אשר לא ימד רב נחמן בר יצחק אמר עובר בשני לאוין שנאמר לא ימד ולא יספר:

אין מוציאין גודל במקדש ואם הוציא אמרי' בברייתא בגמ' דאין מונין לו ולא עוד אלא שלוקה מן הממונה בפקיע וביד כולה מתני' ע"ס סימן ד' רפ"ד דהלכות תמידין ומוספין עד סוף סימן ח': ומה שכתוב שם ביד ואם הוציא שלש מונין לו שלש ר"ל ואם הוציא האצבע שלישי עם האצבע שבצד הגודל אע"פ שאינו רשאי מונין לו אותו האצבע עם

האצבע שעמו לאחת אבל אם הוציא הגודל עם האצבע אפי' בדיעבד אין מונין אותו לו אלא מוציאין אותו מביניהם כך נלע"ד מתוך סוגית התלמוד:

משנה ב

מעשה שהיו שנים וכו' בגמ' שם פ"ק דתמיד וְנִשְׁבְּרָה כך נקד הר"מ ז"ל הבית ג"כ בשב"א: וי"ס דל"ג מלת ונפל: גרסי' בגמ' ת"ר מעשה בשני כהנים שהיו שניהם שוין רצין ועולין בכבש קדם אחד מהן לתוך ד' אמות של חברו נטל סכין ותקע לו בלבו עמד ר' צדוק וכו' ופרכי' הי מעשה קדים אילימא דשפיכות דמים השתא אשפיכות דמים לא תקינו פייסא אנשברה רגלו תקינו אלא דנשברה רגלו קדים וכיון דתקינו פייסא ד' אמות גבי שפיכות דמים מאי עבידתייהו אלא לעולם דשפיכות דמים קדים ומעיקרא סבור אקראי בעלמא הוא כיון דחזי דאפי' ממילא אתי לידי סכנה תקינו רבנן פייסא ובגמ' בעינן אותן הנאספים לפייס מה היו לובשין בגדי חול או בגדי קדש רב נחמן אמר בבגדי חול רב ששת אמר בבגדי קדש ובגמ' מפ' טעמייהו:

ד' פייסות וכו' בגמ' בעינן כשהן מפיסין לעבודה אחת מפיסין כגון מי שוחט ולכשיזכה מי שזכה לשחיטה שוב אין פייס לשאר שנים עשר עבודות אלא כהנים שמוקפין לימינו נמשכין אחריו כפי סדר משנתנו שני לזריקה שלישי לדישון מזבח הפנימי רביעי למנורה וכן כולם או דילמא לכל עבודה ועבודה מפיסין ומסיק ת"ש דתני רי חייא לא לכל עבודה ועבודה מפיסין אלא כהן שזכה בתמיד שנים עשר אחיו הכהנים נמשכין עמו ש"מ: ולשון פייסות הוא לשון פיוס ורצוי שע"י הגורל מתפייס ומתרצה האדם לחברו ואין נותן עיניו במנת חברו או בטובת אברו או במעלת חברו שחושב שהיתה ראויה אליו: ומצאתי שנקד הר"מ דילונזאנו הנז' ז"ל הַפִּיַּיס בציר"י וכתב שהוא כמו לֵבָב מן לָבָבוֹת או פַּיִס כמו עַיִן מן עֵינָוֹת ע"כ:

משנה ג

הפייס השני פ"ק ביומא דף נ"ד:

מי שוחט מי זורק משמע קצת מפי' הרמב"ם ז"ל שהעתיקו כבר ר"ע ז"ל דליכא קפידא אי גרסי' מי זורק מי שוחט: ואמרינן בגמ' דעל כל אלו לא היה רק פייס אחד וכיון שזכה כהן אחד בעבודה אחת כגון שחיטה או כגון זריקה לפי מה שמשמע מפי' הרמב"ם ז"ל שאר שנים עשר אחיו הכהנים נמשכין אחריו כסדר שהן עומדין סמוכין זה לזה וכדכתבינן כבר לעיל בסמוך אבל שם בפ"ד דהלכות תמידין כתב הרמב"ם ז"ל וזה שיצא בפייס ראשון הוא שוחט תמיד של שחר והשני שעומד בצדו הוא מקבל את דם התמיד

והוא זורקו ע"כ ואע"ג דשחיטה כשרה בזר תקנו לה פייס כיון שהיא עבודה ראשונה וחביבא להו דילמא אתו לאנצויי עלה:

מי מדשן מזבח הפנימי פי' הרא"ש ז"ל בפירושו למסכת תמיד לא חשש התנא לשנות העבודות על הסדר דדישון מזבח הפנימי קודם לדם התמיד כדאיתא בסדר מערכה שסידר אביי משמא דגמ' בסדר יומא אלא התחיל הפייס בעבודות דם התמיד ואח"כ הפסיק בהקרבת התמיד ושנה דישון מזבח הפנימי והמנורה:

מי מעלה אברים לכבש מקבלין היו אותן מן המנתח ומוליכין אותן על הכבש הראש והרגל הימני בכהן אחד ושתי הידים מן הכתפיים בכהן שני העוקץ הוא הגב מן הדפנות ולמטה עם הזנב ורגל שמאלי בכהן שלישי החזה והגרה בכהן רביעי ושתי הדפנות בחמישי הקרביים בששי הסלת עשרון למנחת התמיד בשביעי חביתין חצי עשרון של מנחת כ"ג הקרבה בכל יום עם התמיד בשמיני והיין רביעית ההין לנסכי תמיד בתשיעי עכ"ל ז"ל וביד פ' ששי דהלכות מעשה הקרבנות סי' ד':

העוקץ פי' בערוך העוקץ הוא העצה כדכתיב לעומת העצה:

החזה והגרה הגרה בריש וכן בערוך ופירש שממקום שחותך הראש עד הצלעות נקרא גרה והוא כנגד החזה ע"כ: והראב"ד ז"ל פי' כפי' רש"י שהעתיקו כבר ר"ע ז"ל: וכן מהרי"ק ז"ל בפ' ששי דהלכות מעשה הקרבנות פי' גרה הוא הצואר ע"ש כי שם הוא מעלה גרה וכן הוא בפי' רש"י ז"ל בגמ' אלא שחסר לשון בדפוס:

ושלשה עשר כהנים זוכין בו גרסינן ואלו הן שחיטה וזריקה ודישון מזבח הפנימי ודישון המנורה הרי ד' בהעלאת אברים לכבש ששה הרי עשרה. הסלת והחביתין והיין הרי י"ג פייסות שהן אחת שכולן נגררין אחר מי שזכה ראשון לעבודה ראשונה שבהם כמו שנכתב בסמוך בס"ד:

והחביתין מנחתו של כ"ג קרויה חביתין על שם קרא דכתיב על מחבת בשמן תעשה:

אמר בן עזאי לפני ר' עקיבא וכו' ירוש' כיני מתניתא הראש והרגל החזה והגרה ושתי דפנות העוקץ והרגל ע"כ וכמו שפי' ר"ע ז"ל: וכתב ה"ר אפרים אשכנזי ז"ל ולפי זה צריך לומר דלת"ק הרגל ימין הוא טוב ויפה מן רגל שמאל ולסברת בן עזאי צ"ל שהבהמה כשהיא רוצה לילך עוקרתה תחלה לרגל ימין דוק ע"כ: ובירוש' א"ר יוחנן טעמא דבן עזאי והקטרת את כל האיל המזבחה כדי שיהא נראה כמהלך ע"ג המזבח הראש והרגל ואת אמר הכין א"ר מנא פשטה ראשה עקרה רגלה ע"כ: ובגמ' בברייתא פליגי תנאי ר' יוסי אומר דרך הפשטו היה קרב ר' עקיבא אומר דרך ניתוחו היה קרב ר' יוסי הגלילי אומר דרך עלויו היה קרב ודכ"כ מיהא ראש קרב ברישא וכדתניא מנין לראש ופדר שקודמין

שנאמר את ראשו ואת פדרו וערך ומ"ט סלקא רגל בהדי רישא משום דרישא נפישי ביה עצמות קריבה רגל בהדיה: וכבר כתבתיו בשם הרמב"ן ז"ל בספר המלחמות דס"ל דאף ביום הכפורים היו פייסות אחד לתרומת הדשן והשני מי מדשן מזבח הפנימי והמנורה דמכשירי עבודה הם ונעשין בכהן הדיוט וסדור המערכות ושני גזירי עצים הכל נעשה בכהן הדיוט שהן מכשירי עבודת הכהן גדול מי מוליך מחתה למזבח פנימי להקטיר וכ"ג מקטיר וזה מוליך המחתה גחלי אש ע"כ עכ"ל בקיצור:

משנה ד

הפייס השלישי וכו' פ"ק דיומא דף י"א:

והרביעי חדשים עם ישנים ביד פ' ששי דהלכות מעשה הקרבנות סי' ד':

מי מעלה אברים מן הכבש למזבח גמ' מתני' דלא כר"א בן יעקב דתנן בפ"ה דתמיד ראב"י אומר המעלה אברים לכבש הוא מעלה אותם ע"ג המזבח ותנא דידן סבר ברוב עם הדרת מלך וראב"י סבר מקום שכינה לאו אורח ארעא דמיתחזי כמאן דטריח ליה מילתא ולדידי' ניתן פייס למחתה תחת פייס מן הכבש למזבח ודלא כר' יהודה דאמר לא היה פייס למחתה אלא כהן שזכה בקטרת אומר לזה שעומד על ימינו זכה עמי במחתה: וכתבו תוס' ז"ל במקום שכינה לאו אורח ארעא אפי' ראב"י דקסבר הכא דלאו אורח ארעא נראה דמידה הוא בההיא דתנן [בתמיד נשחט] בערבי פסחים שחט ישראל וקבל הכהן נותנו לחברו וחברו לחברו וכו' עד והכהן הקרוב אצל המזבח זורקו זריקה אחת כנגד היסוד ומפ' בגמ' התם טעמא משום ברוב עם הדרת מלך דהתם לא שייך למימר לאו אורח ארעא שהרי כשהיה נותנה לחברו לא היה הולך לו אלא חוזר ומקבל ומושיט [וחוזר ומקבל ומושיט] שהרי רוב פסחים היה להם אבל היכא שמוליך עד לכבש והולך לו ההוא ודאי לאו אורח ארעא ע"כ:

משנה ה

תמיד קרב וכו' פ' שתי מדות (מנחות דף פ"ט) בתוס' וכולה מתני' עד סוף הפרק ביד פ' ששי דהלכות מעשה הקרבנות סי' י"ז י"ח י"ט. ופי' רש"י ז"ל דסתמא כראב"י דלית ליה חד להעלות מן הכבש למזבח ע"כ וכתבו עליו תוס' ז"ל אבל אין נראה לפרש כן דא"כ ה"ל לתלמודא לאקשויי רישא רבנן וסיפא ראב"י ולישני אין רישא רבנן וסיפא ראב"י ונהי דמרישא דרישא דקתני ושלשה עשר כהנים זוכין בו לא קשיא לן דלרבנן הוו להו י"ד עם המעלה אברים מכבש למזבח וא"כ תיקשי רישא וסיפא ראב"י ומציעתא רבנן דההיא איכא לשנויי דאתיא אפי' כרבנן ולא קחשיב אלא י"ג כהנים הזוכים בפייס השני אבל מעלה אברים מכבש למזבח ההוא פייס רביעי באפי נפשיה מיהו הא קשיא

רישא רבנן וסיפא ראב"י כדפי' ונראה דתמיד קרב בתשעה לא הוי סתמא כראב"י אלא משום דבעי למימר לא פחות ולא יותר קאמר ליכא למ"ד שיהא תמיד קרב בפחות מט' אבל עשרה לא הוו דזימנין דבהעלות אברין מכבש למזבח זכה אחד מהנך שזכו להוליך לכבש אבל בציר מט' לא הוו ובחג בציר מעשרה לא הוו וכן כולם אבל אין לפרש דלא קחשיב אלא הולכת אברים לכבש דהא קחשיב נמי צלוחית מים ובזיכין וגיזרין מיהו מצי למימר דלא קחשיב אלא תחלת הולכות בין דאברים בין דצלוחית מים בין דבזיכין אבל גמר הולכת אברים מכבש למזבח לא קחשיב וראשון נראה יותר ע"כ. ונלע"ד דלהכי לא קחשיב כהן אחד המעלה שני גזירי עצים עם תמיד של שחר כמו שחושב שני כהנים המעלים שני גזירין עם תמיד של בין הערבים משום דשני גזירי עצים של תמיד של שחר כהן הזוכה בתרומת הדשן זוכה ג"כ בהן כמו שכתבתי בריש פירקין מן הברייתא וכתבה הרמב"ם ז"ל בר"פ ששי דהלכות תמידין ומוספין:

בין הערבים שבכל יום שנים בידן שני גזירי עצים להוסיף וכו' לשון ר"ע ז"ל. אמר המלקט ולא אמרי' אידי ואידי לתמיד של שחר ואמר רחמנא עביד והדר עביד פירש בתחלה יסדר כהן א' שני גזירין בבקר כדכתיב ובער עליה הכהן ושוב יביאו שני כהנים לעשות עוד שני גזירין בבקר דא"כ נימא קרא ובער ובערו א"נ וערך וערכו ש"מ כדאמרינן דשחרית לא בעי אלא כהן אחד בשני גזירין שכן כתיב ובער בין הערבים הוא דבעינן שני כהנים בשני גזירין דכתיב וערכו:

ושנים בידם שני גזירי עצים לרבות את העצים. הכי איתא בירוש' דשקלים פ' י"ג הלכה ו' (ובירושלמי) דנדרים פרק קונם וכן הוגה במשנת החכם הר"ר יהוסף אשכנזי ז"ל וכן הוא ג"כ בערוך: ומ"מ ע"ש בירוש': ופי' רש"י ז"ל בריש פירקין שני גזירי עצים שני בקעיות עצים ארוכין כמדת רוחב המערכה ונותן אותן ממעל לעצי המערכה דכתיב ובער עליה הכהן עצים פי' שרי גזירי עצים עליה על המערכה. דהא קרא במערכה משתעי דכתיב ברישיה דקרא והאש על המזבח תוקד בו וגו' וכל מוקדות שבענין לשון מערכת מדורה הן ע"כ: והיחיד דגזירין גיזר אחד וכן תמצאנו בירושלמי פ' קונם הלכה ו':

שנים בידם שני בזיכי לבונה של לחם הפנים ביד פ"ד דהלכות תמידין ומוספין סי' י"ד:

ובשבת שבתוך החג ביד אחד צלוחית של מים בגמ' דייקי' ממתני' דאין מנסכין מים בחג אלא בתמיד של שחר דאי ס"ד בתמיד של בין הערבים מנסכין בחול נמי משכחת לה שנים עשר בין הערבים עצמו בט' ושנים בידם שני גזירין ואחד בידו צלוחית של מים אמר רב אשי אף אנן נמי תנינא בפ' לולב וערבה שפעם אחת ניסך על רגליו ורגמוהו כל העם באתרוגיהם ע"כ:

משנה ו

הבשר בחמשה הקרביים וכו' כתב ה"ר אפרים אשכנזי ז"ל וצ"ע למה הקרביים אין דינם כבשר ע"כ. פי' ואע"פ שמצאנו בהן ג"כ קצת חלוק לענין נדרים דתניא בבבלי ובירושלמי בנדרים ר"פ הנודר מן הירק הנודר מן הבשר אסור בכל מין בשר ומותר בראש ובכרעים ובקנה ובלב ובכבד ומותר בבשר דגים וחגבים וכן היה רשב"ג אומר קרבייא לאו בשר ואכילהון לאו איניש ע"כ אדרבא קשה מכאן יותר דכיון דאינם חשובין א"כ למה קריבין בשנים ושמא כי הקרביים של האיל הם גדולים לערך קרבי הכבש יותר ממה שהם גדולים אברי האיל לערך אברי הכבש ועוד שהקרביים נתונין בבזך וכרעים על גביהן מלמעלה ומכיון שאי אפשר באחד הוו בשנים אבל הפר כיון דיכול להיות קרביו ע"י שלשה קריבין בשלשה ולא הוו כפלים מאיל:

משנה ז

פר קרב וכו' וטלה דטעון ששה כהנים נפקא לן בגמ' מדכתיב וערכו דהיינו תרי בני אהרן תרי הכהנים תרי הרי ששה ואע"ג דהאי קרא בבן הבקר כתיב ובן הבקר בעי כ"ד דרשינן ליה לטלה מן הטעם דמפ' בגמ' דמתני' בסוף פירקין: ומ"מ ק"ק לע"ד דקתני במתני' הראש באחד והרגל בשנים ואדרבא אפכא מסתברא ואי רגל ויד דקתני הם הזרועות והיריכיים כמו שפירשתי בפ"ד דתמיד ניחא קצת: ובירוש' ולמה קרב באחד עשר אלא כדי לעשות פומבי: רבנן דקסרין אמרי מפני מה פר קרב בעשרים וד' כדי לעשות פומבי לדבר ע"ש בבית אלהים נהלך ברגש: וכתוב בספר קרבן אהרן פ' ויקרא ר"פ ששי ומה שהקשה הראב"ד ז"ל דהאיך היו מחלקין בן הבקר לכ"ד חלקים וביה נמי דרשינן ולא נתחיה לנתחים אינה קושיא כלל דבן הבקר להיותו גדול נתחיו הראשונים כ"ד ועל אלו הכ"ד נאמר שלא ינתח אותם לנתחים אחרים ע"כ:

בד"א בקרבנות צבור וכו' לשון הרמב"ם ז"ל שם בפ' ששי דהלכות מעשה הקרבנות סי' י"ט בד"א בעולות הצבור אבל עולות היחיד אם רצו להוליך נתחיה בפחות מאלו או ביותר מוליכין ע"כ:

הפשטן ונתוחן של יחיד ושל צבור שוין להיות כשרין בזר ואין טעונין כהן דכתיב והקטיר הכהן את הכל למאי אתא למעוטי הפשט ונתוח:

שוין ס"א שוה:

פרק ג

משנה א

אמר להם הממונה וכו' עד סוף סי' ב' בפ' שתי הלחם (מנחות דף ק'.) וכתבו שם תוס' ז"ל אומר ה"ר מאיר דה"ג מתיא בן שמואל ממונה על הפייסות אומר וכו' שהוא עצמו היה ממונה על כך ע"כ. ואיתה למתני' בגמ' ס"פ דלעיל ובעי לאתויי מינה סייעתא לר' יוחנן דאמר זר שסידר שני גזירי עצים חייב מיתה הואיל ועבודת יום היא מדקתני צאו וראו אם הגיע זמן השחיטה ואילו זמן שני גזירי עצים לא קתני ודחי הך דלית לה תקנתא אם נשחט בלילה קתני אבל שני גזירי עצים דאית להו תקנתא אם סדרן לפרקן ולחזור ולסודרן ביום לכך לא הטריחו לעלות לגג ולראות אם הגיע שאותו הטורח לא הטריחו אלא שפעם אחת עלה מאור הלבנה ודימו שהאיר המזרח ושחטו את התמיד אבל סדור שני גזירין סודרן משרואין בקרקע העזרה שהאיר המזרח ואם טעו במאור הלבנה לא איכפת להו שהרי יש תקנה בדבר ואיתא נמי בירושלמי פ' שני דר"ה:

ברקאי ה"ר יהוסף ז"ל הגיה ונקד בוּרְקַי:

ומתיא בתיו אחת גרסי' וכן מצאתי מוגה גם ע"י ה"ר יהוסף ז"ל וכתב פי' מתיא בן שמואל כשהיה הוא הממונה היה אומר בלשון זה וכן מצינו במסכתא שקלים שהיה הוא הממונה ע"כ:

בפ' ר"ע ז"ל אמר להם הממונה הוא הסגן. וכן פי' ג"כ במסכת תמיד פ"ג והוא פי' רש"י ז"ל אבל תוס' ז"ל בפ"ק דמכלתין דף ט"ו דחו זה הפירוש מכח הירוש' והעלו דממונה לאו היינו סגן אלא ממונה אחר היה ושמא היה ממונה על הפייסות דמיקרי ממונה סתם כדתנן בפירקין דלעיל הממונה אומר להם הצביעו וכן כתבו ג"כ שם ס"פ שתי הלחם:

עד שבחברון פי' הרגמ"ה ז"ל מתיא בן שמואל אומר כך היה אומר הרואה האיר פני כל המזרח וקאמ' ליה האי דקאי בארעא עד שאתה יכול לראות חברון מאור היום ע"כ. נרא' שהסכים לתירוץ ראשון דבגמ' בעי מאן אמר הן ומשני איבעי' אימ' הך דקאי באגרא אמ' איהו האיר פני כל המזרח וא"ל האי דקאי בארעא עד שבחברון וא"ל איהו הן ואב"א האי דקאי בארעא אמר הן כיצד אמ' האי דקאי בארעא האיר פני כל המזרח בלשון שאלה וזה אומר לו עד שבחברון האיר וא"ל האי דקאי בארעא הן כך אני שואל. עוד גרסי' בגמ' תניא ר' ישמעאל אומר ברק ברקאי ר' עקיבא אומ' עלה ברקאי נחומא בן אפקשיון אומ' אף ברקאי בחברון מתיא בן שמואל הממונה על הפייסות אומ' האיר פני כל המזרח עד שבחברון ר' יהודה בן בתירא אומר האיר פני כל המזרח עד בחברון: ועיין

בתשובו' הרשב"א ז"ל סימן תכ"ג. ועיין תו במ"ש בפ"ג דתמיד סי' ב'. וביד פ"א דהלכות תמידין ומוספין סי' ב' ובספ"א דהלכות עבודת יום הכפורים:

משנה ב

ולמה הוּצְרְכוּ וכו' כך נקד החכם הר"מ דילונזאנו ז"ל: וה"ר יהוסף כתב נ"א צרכו נ"א נצטרכו: ובגמ' פריך ומי מיחלף צמוח תימור חמה בצמוח תימור לבנה והתניא רבי אומר אינו דומה תימור של לבנה לתימור של חמה תימור של לבנה מתמר ועולה כמקל תימור של חמה מפצע לכאן ולכאן ומשני תנא דבי ר' ישמעאל יום המעונן היה ומפציע לכאן ולכאן שהרקיע קשור בעבים ואין התימור נראה בעד ערפל אלא במקום הפזור במקומות הרבה בין עב לעב:

הורידו בירוש' ורש"י ז"ל והורידו וכתב הר"מ הנז' ז"ל דכן בגמ' סכ"י. וכל הַמְטִיל מים כך נקד הר"מ הנז' ז"ל המם בצירי ודגושה וביד פ"ה דהל' באת מקדש סי' ג' ה' ואיתא בבית יוסף א"ח סי' ז':

משנה ג

אין אדם נכנס לעזרה לעבודה. גרסי' וכן היא בירוש' ורש"י ז"ל והיינו עזרת ישראל: ובירוש' כיני מתני' לא היה אדם נכנס לעזרה ולעבודה אפי' טהור עד שהוא טובל לא סוף דבר לעבודה אלא אפי' שלא לעבודה וביד שם סי' ד' ובפ' שני דהלכות עבודת יום הכפורים כולה מתני' ע"ס סי' ו' וביד בפ' רביעי:

עד שיטבול שהדברים קל וחומר וכו' זו דברי בן זומא אבל ר' יהודה אומר סרך טבילה היא זו כדי שיזכור טומאה ישנה שבידו ויפרוש ובגמ' מפ' במאי קמיפלגי דלבן זומא דאמ' ק"ו מחיל עבודה דקל וחומר דאורייתא הוא לר' יהודה לא מחיל עבודה דמדרבנן הוא ופריך עלה ולבן זומא מי מחיל והתניא וכו' ומסיק אלא למיקם בעשה קמיפלגי לבן זומא קאי בעשה לר' יהודה לא קאי בעשה ומפ' בגמ' דאפי' חציצה פוסלת בטבילה זו דכל דתקון רבנן כעין דאורייתא תקון ומשו' דהא טבילה מעלה יתירה היא וחומרא יתירה היא דאפי' טהור גמור הנכנס אפי' לביאה ריקנית גזור דיטבול דשמא יעבוד:

וכולן בקדש בגג בבית הפרוה חוץ מזו בלבד. תימא לי והא גגין ועליות לא נתקדשו וי"ל דגג בית הפרוה היה שוה לקרקע עזרה דכה"ג משני בס"פ כיצד צולין אהא דפריך מהלשכות בנויות בקדש ופתוחות לחול תוכן חול וגגותיהן קדש בשגגותיהן שוין לקרקע עזרה אבל תימא לי אי גג בית הפרוה שוה לקרקע עזרה מסבה למה לי דתנן בסוף מדות לשכת המדיחין וכו' משם מסבה עולה לגג בית הפרוה וי"ל דגג בית הפרוה אע"ג דשוה לקרקע עזרה לא היה לו פתח לעזרה משום צניעות לפי שכ"ג טובל שם אלא היו נכנסין

לו דרך לשכת המדיחין שהיתה תחת הקרקע ומשם מסבה עולה לגג בית הפרוה וצריך לומר דלשכת המדיחין תוכה קדש דאלת"ה ה"ל גג בית הפרוה כמו לשכות הבנויות בקדש ופתוחות לחול דאמרי' לעיל דתוכן חול אלא על כרחך לשכת המדיחין שגג בית הפרוה פתוח לה תוכה קדש תוס' ז"ל: ונרא' שהם ז"ל היו גורסין וכולן בקדש על גג בית הפרוה. ועיין במ"ש בסוטה ס"פ אלו נאמרין בשם הראב"ד ז"ל. ובת"כ היא שנויה סוף פ' ששי דפ' אחרי מות וכתב שם ספר קרבן אהרן בשם תוס' ז"ל דהא דלא טביל במקום קדוש טבילה ראשונה ג"כ כך הסברא נותנת לפי דאכתי לא נתקדש בבגדי קדש והובא ג"כ בתוספת יום טוב. ובגמרת הרב בצלאל אשכנזי ז"ל שהוא מוגה מכמה ספרי כתיבת יד מדוייקים שהיו בידו מחק מן המשנה. וגם מן הפסקא מחק מלות ועשרה קדושין וגם מלת ומקדש ולפי זה לא הוזכרו הקדושין במשנה אלא בברייתא. אכן ה"ר יהוסף ז"ל כתבו בשם ס"א. ובגמ' אמ' רב חסדא גמירי חמש טבילות ועשרה קדושין טובל כ"ג ומקדש בו ביום ובברייתא בגמ' ילפי' לה מקראי והקשו תוס' ז"ל תימא לי אי הלכתא קרא למה לי ותרצו אי לאו קרא ה"א חמש טבילות יטבול אפי' בזה אחר זה כולם ביחד להכי איצטריך קרא דכשהיא משנה מעבודה לעבודה עבוד להו ואי לאו הלכתא ה"א אינו משנה לעבודה אלא שלש פעמים דהוו להו שלש טבילות ותו לא ע"כ:

משנה ד

פָּרְסוּ סדין של בוץ בינו לבין העם ופשט. גרסי' וצריך למחוק קדש ידיו ורגליו דברישא. וכך נקט הר"מ הנז' ז"ל הפ"א בקמץ. ובגמ' מתני' דלא כר"מ דתניא פרסו סדין של בוץ בינו לבין העם פשט ירד וטבל עלה ונסתפג הביאו לו בגדי זהב ולבש וקדש ידיו ורגליו ר"מ אומ' פשט קדש ידיו ורגליו עלה ונסתפג הביאו לו בגדי זהב ולבש וקדש ידיו ורגליו ואטבילה ראשונה נמי פליג דבעיא תרי קדושי וטעמא דר"מ דס"ל דשני קדושין שהצריך הכתוב בין בגד לבגד משום בגדי קדש שהוא בא ללבוש הוא ורבנן ס"ל חד אפשיטה וחד אלבישה הלכך הכא דפשיטה דבגדי חיל היא לא בעי קדוש וקדוש עשירי משכחת לה לרבנן כשגמר עבודת כל היום ופושט בגדי קדש ולובש בגדי חול עביד לה התם כשבא לפשוט בגדי קדש דלדידהו ס"ל חד אפשיטה וחד אלבישה ולר"מ לא מקדש מידי שהרי אינו בא ללבוש בגדי קדש ורב חסדא אית ליה אליבא דרבי סברא שלישית דשני הקדושין שניהם צריכין להיות קודם לבישה אלא שהאחד אחר פשיטה קודם טבילה והאחד אחר טבילה מיד קודם לבישה ופליג ארבנן ואר"מ דאילו רבנן אמרי כשהוא לבוש מקדש ואיהו אמר כשהוא פושט מקדש ואילו ר"מ אמר כשהוא לובש מקדש הך קדוש בתרא כדקתני בברייתא דלעיל ולבש וקדש ידיו ורגליו ואיהו רבי אמר כשהוא

פושט מקדש ואמ' רב אחא בר יעקב הכל מודים ואפי' רבי דקדוש שני שלאחרי טבילה שהוא הסמוך לפני עבודה שלובש הבגדים שהוא מחליף ואח"כ מקדש ואינו מקדש כשהוא ערום דכתי' גבי קדוש בגשתם אל המזבח ירחצו מי שאינו מחוסר אחר קדוש אלא גישה יצא זה שמחוסר אחר קדוש לבישה וגישה ואמרי' בגמ' דלא רב חסדא אית ליה דרב אחא ולא רב אחא אית ליה דרב חסדא דא"כ דאית להו כהדדי הוה להו חמיסר קדושין לרבי שלש בכל טבילה ב' כשהוא ערום ואחד כשהוא לבוש:

הביאו לו את התמיד פ"ק דמכילתין דף ט"ו ובפ' השוחט (חולין דף כ"ט:)

מֻרָק בנקודת ציר"י המ"ם והרי"ש נקדם הר"מ הנז' ז"ל:

על ידו. כמו בשבילו והכי תנן נמי בפ' הפועלין קוצץ אדם ע"י עצמו ע"י בנו ובתו וכו'. ועיין במ"ש שם פ"ק דמכלתין ראש הפרק ובמה שכתבתי בארך בשם הראב"ד ז"ל ר"פ לא היו כופתין:

את הראש ואת האברים. נלע"ד דלמעלת חשיבות הראש הזכירו לבדו אע"ג דבכלל אברים הוי:

ואת החביתין ואת היין. כצ"ל. וסלת דלא תנייה הכא אפשר שרצה לרמוז לנו שודאי היא בכלל הסלת דחביתין כיון שהיא בכל יום תמיד כמותה ותו דלשניהם שם מנחה דמטעם זה תנא בפירקי' דלעיל חביתין גבי סלת והדר תני יין אע"ג דיין וסלת תרוייהו צרכי התמיד נינהו משום דלשניהם שם מנחה להם ועוד אפשר לומר שמפני שהוא קרבן שלו ושמח בו שזכה להקריבו ביום הכפורים לרמוז לנו זה סתם התנא ולא פירש הסלת שהיא סלת כמו החביתין:

משנה ה

קטרת של שחר וכו'. גמ' מני אי רבנן בין דם לנרות מיבעי ליה אי אבא שאול בין נרות לאברים מיבעי ליה לעולם רבנן היא ובסדרא לא קמיירי וכמו שפי' ר"ע ז"ל:

ושל בין הערבים בין אברים לנסכים. גמ' מנא ה"מ א"ר יוחנן דאמר קרא כמנחת הבקר וכנסכו תעשה כו' ופי' הרמב"ם ז"ל וענין חמום המים הוא שהיו מחממין עששיות של ברזל מעיה"כ ומניחין אותן באש עד למחרת ומכבין אותן במים שהיה טובל בהן והיו נפשרין המים וזו אינה מלאכה כי אין כוונתן השקאת הברזל לחזקו כמנהג הלוטשין אבל כונתם חמום המים והעיקר אצלנו מלאכת מחשבת אסרה תורה ועוד עיקר אחר אצלנו אין שבות במקדש ולפיכך הותר זה המעשה וכמו כן אם הוסיפו מים חמים שהוחמו מערב הצום במים שטבל בהן מותר ע"כ. וקצת קשה לע"ד דלעיל בסימן ב' כשהזכיר טבילה ראשונה ה"ל למיתני דין חמום מים חמין לכ"ג וביותר שם מפני שאז

הוא שחרית והקור יותר חזק ושמא שאותה מפני שהיתה בחול לא הותר להם להטיל ועוד שכאן בקדש הוו ד' טבילות אבל אה"נ שגם טבילה ראשונה כיון שאם רצה לטבול אותה בפנים רשא' מחמין לו חמין ומטילין לתוכה וכבר יתכן לומר בהפך דדוקא הני טבילות שהן חובה יותר רשאין להקל בהן אבל טבילה ראשונה כיון שאינה אלא להוסיף כונתו שמא יזכור טומאה ישנה שבידו אין להתיר לחמם אותה לו (עיין):

מְחַמִּין גרסי' בדגש תמורת מ"ם הכפל:

וּמְטִילִין נקד הר"מ הנז' ז"ל המ"ם בשבא:

לתוך הַצוֹנְנִין כך הוגה ע"י ה"ר יהוסף ז"ל בכל מקום שהוא מוזכר:

משנה ו

פרוה יש מן החכמים שאומרי' כי חפר מחלה בקדש עד שיראה עבודת כ"ג ביום הכפורים והרגישו חכמים באותה חפירה שבאותו מקום שחפר ומצאוהו ואותה הלשכה קרויה על שמו ע"כ מן הערוך:

ר"מ אומר וכו'. כבר נתפרש טעמו לעיל בסמוך:

משנה ז

היה לבוש פִּילוּסִין בנקודת חיר"ק תחת הפ"א:

הנדויין ס"א הנדבין:

וחכמים אומרים בשחר וכו'. כתב הר"מ דילונזאנו ז"ל ה"ר לויירו גריס ר' יהודה אומר בשחר וכו' ובגמ' דכ"ע מיהא דשחר עדיפי מנלן אמר רב הונא בריה דרב עילאי אמר קרא בד בד בד בד ארבעה זימני כתיב בלבישת שחרית למימר דהוי בד בד המובחר בבד וכתבו תוס' ז"ל נראה לי חד לגופיה וחד בד לשון לבד שאין לובש עמהם בגדי זהב כדרך שהוא עושה כל ימות השנה ובד שלישי לומר יותר טוב מבד של שאר ימות השנה והרביעי לומר שטוב משל ערבית א"נ בד שלישי ורביעי מידריש הכי בד המובחר שבבד ע"כ:

אלו משל צבור. נ"א אלו נוטל מן ההקדש. וכתב הר"מ הנז' ז"ל וכן הוא בתוספתא ובירוש' ובגּ' סכ"י. וביד פ"ח דהלכו' כלי המקדש סי' ג' ושם הראה כ"מ מקומו אע"פ שלא הראה בפ"ד דשקלים:

משנה ח

בא לו אצל פרו פרק קבלה דף כ':

ופרו היה עומד בין האולם ולמזבח. משום [חולשא] דכ"ג כדפי' ר"ע ז"ל ובהכי מיתוקמא מתני' בין כותיה דר' אלעזר בר"ש דאמר דוקא עד בין האולם ולמזבח והוא בכלל הוא

קרוי צפון ולא מקום דריסת רגלי ישראל ומקום דריסת רגלי הכהנים ובין כותיה דרבי דמוסיף אף אלו:

עומד במזרח אחוריו למזרח:

ומתודה וכו' דת"ר וכפר בעדו ובעד ביתו בכפרת דברים הכתוב מדבר דהיינו ודוי או אינו אלא כפרת דמים הרי אני דן נאמר כאן כפרה ונאמר בשעיר המשתלח כפרה לפני ה' לכפר עליו מה להלן כפרת דברים אף כפרה האמורה בפר כפרת דברים וכי תימא נילף משעיר הנעשה בפנים שכפרתו בדמים הרי הוא אומר והקריב את פר החטאת אשר לו וכפר בעדו ובעד ביתו ועדיין לא נשחט הפר דבתר הכי כתיב ושחט את פר החטאת אשר לו ומנין שבאנא וכו' עויתי פשעתי חטאתי מתני' ר"מ היא ושמו שפי' ר"ע ז"ל בפירקין דלקמן. ועיין בספר קרבן אהרן פרשה ב' דף' אחרי מות:

אני וביתי ואינו אומר כאן בודוי ראשון ובני אהרן ועיין במה שכתבתי בשם תוס' ז"ל בספ"ק דשבועות:

אנא בשם. גרסינן בבית וכן בתוספתא ובירוש' א"ר חגי בראשונה הוא אומר אנא השם ובשנייה הוא אומר אנא בשם. אבל ר"ח ז"ל גריס במתני' בשניהם אנא השם ודחה הירוש' ועיין בטור א"ח בסימן תרכ"א. וכתוב שם בספר הלבוש ומה שאומרי' אותו בלשון אנא השם ולא בכנוי באל"ף דלי"ת מפני שהכהן לא היה קורא אותו במקדש כמו שאנו קורים באל"ף דלי"ת אלא היה קורא אותו במקדש בד' אותיותיו בכתיבתו מה שאין אנו רשאין לקוראו וכן כי הוא הנקרא שם המפורש שהוא המקור לכל השמות ע"כ בקיצור:

והן עונין אחריו כתב הר"מ דילונזאנו ז"ל וז"ל ה"ר לויירו ז"ל גריס כאן והכהני' והעם וכו' ואף הוא היה מתכוין וכו' ככתוב בסדורי' וכן גריס הרמב"ם ז"ל ע"כ וגם ה"ר יהוסף ז"ל כתב שכן ראוי לגרוס דהא יותר הגון הוא שיאמרו גבי הזכרת השם הראשון היאך היו עושים ושכן הוא ברוב הספרים. ובגמ' תניא רבי אומר כי שם ה' אקרא הבו גודל לאלהינו אמ' להם משה לישראל בשעה שאני מזכיר שמו של הקב"ה אתם הבו גודל חנניא בן אחי ר' יהושע אומר זכר צדיק לברכה אמר להם נביא לישראל בשעה שאני מזכיר צדיק עולמים אתם תנו ברכה וביד פ' שני דהל' עבודת יוה"כ ובפ"ד:

משנה ט

למזרח העזרה. חוזר לאחוריו לצד מזרח.

הַסָּגָן כנלע"ד לנקד וכן [נקד] ג"כ הר"מ הנז' ז"ל וכדלקמן רפ"ד:

הסגן מימינו וראש בית אב משמאלו. הא דקתני מימינו לא שילך אצלו ממש דהא אמר רב יהודה המהלך לימין רבו ה"ז בור ולא אחורי רבו ממש דהא תניא אחורי רבו ה"ז

מגסי הרוח אלא דמיצדד אצדודי שיתכסה בו מקצת רבו. ירוש' חמשה דברים היה הַסָּגָן משמש הַסָּגָן אומר לו אישי כ"ג הגבה ימינך. הַסָּגָן מימינו וראש בית אב משמאלו. הניף הַסָּגָן בסודרין. אחז הַסָּגָן בימינו והעלהו. לא היה כ"ג מתמנה להיות כ"ג עד שהוא נעשה סָגָן ע"כ:

ובה שני גורלות. בברייתא תניא ונתן אהרן על שני השעירים גורלות גורלות של כל דבר והא קמ"ל לפי שמצינו בציץ שהשם כתוב עליו והוא של זהב יכול אף זה כן ת"ל גורל גורל ריבה ריבה של זית ריבה של אגוז ריבה של אשכרוע ובלבד שיהיו שוין שלא יעשה א' של זהב וא' כל כסף אחד קטון ואחד גדול: וכתב ה"ר יהוסף ז"ל של אשכרוע היו נ"ל שהקלפי והגורלות כולם היו של אשכרוע ע"כ. וביד פ"ה דהלכות ביאת מקדש סימן י"ד וברפ"ג דהלכות עבודת יום הכפורים וסימן ב' ג':

משנה י

בן קטין וכו'. ברייתא פ' שני דמכלתין קרובה ללשון משנתנו בדף כ"ה ובפ' קבלה דף כ' מתני' גופה: ובגמ' תנא כדי שיהיו י"ב אחיו הכהנים העסוקים בתמיד מקדשין ידיהם ורגליהם בבת אחת תנא שחרית במלואו מקדש ידיו ורגליו מן העליון ערבית בירידתו מקדש ידיו ורגליו מן התחתון ע"כ וקשיא לי בהאי תוספתא תנייתא דאי מיירי קודם שעשה בן קטין הי"ב דד כדמשמע לישנא דעליון ותחתון דקתני לשון יחיד אם כן ה"ל לתלמודא להביאה ולסדרה קודם האחרת מלבד שצריך לסבול עוד דוחק אחר ולומר שלא היו מכוונין זה תחת זה צריך לדחוק ג"כ ולומר שכל הי"ב כהנים היו מקדשין ידיהם ורגליהם מן העליון וכן כולם מן התחתון בזה אחר זה יקשה לנו עוד דא"כ כשעשה בן קטין י"ב דד נהי שתקן שיהיו הי"ב כהנים מקדשין בבת אחת אבל מצד אחד קשיא לי שערבית בירידתו כיצד היו יכולין עוד לקדש מן הי"ב דדין אם עשאם למעלה ואם נאמר שעשאם כולן למטה א"כ יקשה עלינו לשון התוספתא דלכאורה משמע דאף אחר תקון בן קטין היו מקדשין שחרית מן העליון וערבית מן התחתון מדהביאה התלמוד בתר ההיא דכדי שיהיו י"ב אחיו הכהנים דמשמע דתרוייהו השני תוספתות בחד שיטתא אזלי ואם נאמר שגם הוא עשה ששה דדין למעלה וששה דדין למטה מכוונות אלו שלא כנגד אלו באלכסון גם זה דוחק ועוד שהרי עדיין בין הערביים אינם יכולין לקדש בבת אחת שכבר ירדו המים שנתמעטו ואם נאמר שעשה י"ב למטה וי"ב למעלה לא משמע כן כלל מלשון המשנה ולא מלשון התוספתא וי"מ שעשה הדדין בעלי שתי פיפיות והדדין ארוכין וגבוהין עליונים לקדש מהן שחרית ותחתונים לקדש מהן ערבית וגם זה דוחק ואין מן הלשון משמעות כלל עליו לכן המחוור שנראה לע"ד בזה הוא שבתחלה היה דד

אחד למעלה ודד א' למטה אפשר מכוונים מעט זה תחת זה ואפשר רחוקים זה מתחת זה וכשבא בן קטין הוסיף עשרה דדין והעליון הניחו מכוון למעלה באמצע הי"א התחתונים באופן שאין תחתיו מכוון שום דד מן האחד עשר ובשחרית שהיו י"ב כהנים מתעסקין בתמיד היו כולם מקדשין בבת אחת א' מהם מן העליון והאחד עשר מן האחד עשר דדין אשר היו קצת למטה ממנו שלא היה עליון גבוה מן התחתונים רק שיעור שיהיו המים למעלה הימנו כדי קדוש ידים ורגלים של אחד מהן המקדש שחרית מן הדד העליון הן חסר הן יתר ובין הערבים שאין צריך לעבודת התמיד רק י"א כהנים כדתנן בין הערבים בי"א היו כל הי"א מקדשין מן התחתונים שעדיין הכיור שם מלא מים מן סמוך לדדין התחתונים כמו אמה או פחות או יותר והשתא דייק שפיר דקתני ברישא מן העליון לשון יחיד שלא היה לעולם למעלה עליון רק אחד אפי' אחר תיקון בן קטין ואיידי דתני רישא שחרית מן העליון נקט נמי בסיפא ערבית מן התחתון אע"פ שהאמת הוא שהיו למטה י"א תחתונים זהו מה שנלע"ד. וה' יצילנו משגיאות. ותמהתי שלא פירש רש"י ז"ל בזה דבר וגם לא ראיתי מי שדבר בזה ואפי' הרמב"ם ז"ל ביד ספ"ג דהלכות בית הבחירה ובפ"ה דהלכות ביאת מקדש לא הזכיר כלל תוספתא זו השנייה אלא שבענין המוכני פירוש הוא שם וגם כאן בפירוש המשנה וז"ל אשר שם בהלכות בית הבחירה ומוכני עשו לו לכיור שיהיו בה המים תמיד והיא חול כדי שלא יהיו המים שבה נפסלין בלינה שהכיור מכלי הקדש ומקדש וכל דבר שיתקדש בכלי קדש אם לן נפסל ע"כ. וז"ל ג"כ בפי' המשנה והכיור מכלי שרת וכשהיו בו מים נתקדשו ונפסלו בלינה וזה עשה כלי סביב לכיור והיו בו המים תמיד והיו שותתין מאותו כלי לכיור כדי הצורך ראשון ראשון ואותו הכלי נקרא מוכני ע"כ אבל שם בהלכות ביאת מקדש פי' בענין מוכני כפי' רש"י ז"ל וכן הוא שם ג"כ בהשגות בהלכות בית הבחירה ויתכנו דברי לפי פי' זה:

בלשון ר"ע ז"ל המתחיל בן קטין וכו' עד כדאמרן בפרק צריך להיות כדאמרן לעיל בפ' בראשונה:

מונבז המלך עשה כל ידות וכו'. ביד פ"א דהלכות בית הבחירה סי' י"ט ובספ"ג ובערוך גריס מולבז בלמ"ד. ומבית חשמונאי היה כמו שכתבתי בסימן ו' דבפ"ג דמסכת נזיר דשם ה"פ. אכן אותו מונבז דבמדרש רבה סוף פרשת לך לך דף כ"ט דגרסי' התם מעשה במונבז המלך ובזוטוס בניו של תלמי המלך שהיו יושבין וקורין בספר בראשית כיון שהגיעו לפסוק הזה ונמלתם את בשר ערלתכם הפך זה פניו לכותל והתחיל בוכה וזה הפך פניו לכותל והתחיל בוכה הלכו שניהם ונימולו לאחר ימים היו יושבים וקורין בספר בראשית כיון שהגיעו לפסוק הזה ונמלתם את בשר ערלתכם אמר אחד לחברו אי

לך אחי א"ל את אי לך לי לא אוי גילו את הדבר זה לזה כיון שהרגישה בהם אמן הלכה ואמרה לאביהם בניך עלתה נומי בבשרן וגזר הרופא שימולו אמר לה ימולו מה פרע לו הקב"ה א"ר פנחס בשעה שיצא למלחמה עשה לו סיעה של פסכוון (פי' מארבים) וירד מלאך והצילו ע"כ. נראה שאותו הוא מונבז אחר יוני בנו של תלמי המלך ששינו בעבורו כמה תיבות בספר תורה אותם הע"ב זקנים שכינס כדאיתא בפ"ק דמגלה דף ט': ואשכחן נמי תנא ששמו מונבז בברייתא דמייתי בשבת פ' כלל גדול (שבת דף ס"ח ע"ב) ומונבז פוטר וכך היה מונבז דן לפני ר' עקיבא וכו'. ובגמ' פריך וליעבדינהו לדידהו דזהב ומשני אביי עלה בידות סכינים שאי אפשר לעשות סכינים עצמן של זהב ומותבינן עליה מברייתא דקתני בהדיא וידות הכלים וידות הסכינים דמוכח ודאי דכלים לאו היינו סכינים ותרגמה אביי בקתתא דנרגי וחציני פי' ידות הקרדומות והמגלות:

הילני אמו וכו'. הרא"ש דברכות דף ע"ב ובגמ' תנא בשעה שחמה זורחת ניצוצות יוצאות ממנה פי' מן החמה שזורחת מן המזרח ונוטה על פתח ההיכל שהוא לצד מערבי והעם העומדים בעזרה יודעים שהגיע זמן קריית שמע אבל אנשי משמר היו מקדימין לק"ש שמא תמשך עליהן העבודה וימנעו מלקרות ואנשי מעמד היו מאחרין מלקרות ק"ש עד כלות העבודה של התמיד:

נברשת של זהב. ירושלמי תרין אמוראין פליגי עלה חד אמר מנרתא וחד אמר קונקיתא תרגום עקילס לקבל נברשת לקבל לַמְפָּרָס והיינו עששית ע"כ. ופי' הגאון ה"ר סעדיה ז"ל בספר דניאל סי' ח' וז"ל ואית דאמרי לקבל נברשתא עששית הדולקת משנה לשנה ופתרון נברשתא נר בר שתא ע"כ:

אף היא עשתה טבלא של זהב וכו'. גמ' שמעת מינה כותבי' מגלה לתינוק להתלמד ופלוגתא היא בפ' הניזקין (גיטין דף ס') ומסיק התם בסרוגין אם לא שכב ואחריו ראשי תיבות עד סוף המקרא ואת כי שטית ואחריו ראשי תיבות עד סוף המקרא יתן ה' אותך ואחריו ראשי תיבות עד סוף המקרא ובאו המים ואחריו ר"ת וה"נ מסיק התם בפ' הניזקין באלף בית פי' מכל מלה אות אחת: ועיין על זה במה שכתבתי בשם הרמב"ם ז"ל בפ' שני דסוטה סי' ד':

בפי' רעז"ל כיון שהגיעו לנמל של עכו. אמר המלקט כן הוא בבבלי גם בפי' הרמב"ם ז"ל אמנם בירוש' כתוב נמל של יפו והכי מסתבר טפי:

משנה יא

ואלו לגנאי וכו'. פ' שני דהלכות ביאת מקדש סימן ב':

הוגדס. גרסי':

בן לוי. פי' רש"י ז"ל מן הלוים. וקרוב לודאי שהערוך [*) עי' מ"ש ע"ז בערוך השלם ערך הגדום.] היה גורס הגדום בגימ"ל דלי"ת וי"ו מ"ם. ובגמ' תנא כשהוא נותן קולו בנעימה מכניס גודלו לתוך פיו ומניח אצבעו בין הנימין עד שהיו אחיו הכהנים נזקרין בבת ראש לאחוריהם פי' נרתעין לאחוריהם:

ועל האחרונים וכו'. בבלי וירוש' תנא כולן מצאו טענה ותשובה ובן קמצר לא מצא תשובה לדבריו:

ושם רשעים ירקב. גמ' מאי ושם רשעים ירקב א"ר אלעזר רקביבות תעלה בשמותיהם פי' דלא מסקי' בשמייהו ולא יקרא אדם לבנו שם אדם רשע. ומפ' בגמ' על הא דכתב קרא רשעים לשון רבים ולא נקט לשון יחיד כדכתיב בריש קרא שהצדיק ע"י מעשיו הוא נזכר לטובה והרשע אף ע"י חברו הוא נזכר לרעה:

פרק ד

משנה א

טרף בַּקלְפִּי וכו'. ובפ"ג דהל' עבודת יה"כ סי' ג' ובירוש' לא סוף דבר קלפי אלא אפי' קלתות ולמה אמרו קלפי כדי לעשות פומבי לדבר ע"כ ובגמ' אמר רבא קלפי של עץ היתה ושל חול היתה ואינה מחזקת אלא שתי ידים כי היכי דלא ליכוון ולשקול ושל חול דכלי שרת דעץ לא עבדינן ולא עבדוה דכסף או דזהב דהתורה חסה על ממונה של ישראל:

הסגן מימינו וראש בית אב משמאלו. בתלמודו של הרב בצלאל אשכנזי ז"ל נמחק זה מן המשנה. גם ה"ר יהוסף ז"ל מחקו גם הגרסא שם כך אם של שם עלה בימינו הַסָּגָן אומר לו אישי כ"ג הגבה ימינך עלה בשמאלו ראש בית אב אומר לו אישי כ"ג הגבה שמאלך ובגמ' מתני' דלא כהאי תנא דתניא ר' יהודה אומר משום ר' אליעזר הַסָּגָן וכ"ג מכניסין ידן בקלפי אם בימינו של כ"ג עולה הסגן אומר לו אישי כ"ג הגבה ימינך ואם בימינו של סגן עולה ראש בית אב אומר לו לכהן גדול דַּבֵּר מילך פי' לומר לה' חטאת ומשום דכיון דלא סליק בידא דכהן גדול ובידא דסגן סליק מש"ה לא אמר לו סגן משום דחלשא דעתיה דכ"ג ובהא קמיפלגי מ"ס ימינא דסגן עדיף משמאליה דכ"ג ומ"ס כי הדדי נינהו ומתני' ר' חנינא סגן הכהנים היא דתניא ר' חנינא סגן הכהנים אומר למה סגן מימינו שאם אירע בו פסול בכהן גדול נכנס סגן ומשמש תחתיו אבל כל זמן שלא יארע בו פסול אין הסגן עובד שום עבודה בעולם. ונלע"ד הסָּגָן המוכרת גרסינן בשני קמצין על משקל שָׂרָף דָּבָר גָּמָל שָׂפָן ודומיהם והרבים סְגָנִים הסמ"ך בשב"א כמו שְׂרָפִים דְּבָרִים

גְּמלִים שְׂפִנים וכן הוא במקרא פחות וסְגָנִים ויבא סגנים כמו תמר והסגנים לא ידעו אנה הלכתי. והסמוך סְגָן כמו ר' חנינא סגַן הכהנים הסמ"ך בשב"א והגימל פתוח"ה או אפי' קמוצה דסגי לן בנקודה אחת להורות הסמיכות ואע"ג דאשכחן בפיוט זכור סֶגֶן אשר נֶגֶן שנוקד מלת סגן בשש נקודות אין ללמוד משם דיש לדחות דשאני התם שהוצרך לכך מפני המליצה כך נלע"ד אח"כ מצאתי שכן נקד הר"מ דילונזאנו ז"ל ג"כ:

ואומר לה' חטאת. עשר פעמים מזכיר כ"ג את השם בו ביום שלשה בודוי ראשון ושלשה בודוי שני ושלשה בשעיר המשתלח ואחד בגורלות:

והן עונין אחריו. כאן ל"ג והכהנים והעם וכו' כי כבר הזכירו ברישא לעיל בפ"ג וכן לקמן נמי ל"ג ליה ה"ר יהוסף ז"ל:

משנה ב

לשון של זהורית בראש שעיר המשתלח. בגמ' אמרי' דמשקל שני סלעים היה וכתבו תוס' ז"ל של שעיר פנימי לא הוה שיעור כלל משום דההיא לא הוה אלא כדי שלא יתערב ושעיר המשתלח היה בו צורך לידע אם הלבין כדכתי' כשלג ילבינו:

בא לו אצל פרו שנייה. גמ' מ"ש בודוי ראשון דלא אמר ובני אהרן עם קדושיך ומ"ש בודוי שני תנא דבי ר' ישמעאל כך היא מדת הדין נוהגת מוטב יבא זכאי ויכפר על החייב ואל יבא חייב ויכפר על החייב:

עויתי פשעתי חטאתי. כאן ג"כ סתם לן כר' מאיר והלכה כחכמים: וביד שם ס"פ שני דהלכות עבודת יום הכפורים ובפ"ג סי' ד' ובפ"ד:

משנה ג

שחטו וקבל במזרק וכו'. כאן לא אמר קרצו ומירק אחר וכו' כי כבר אמרו למעלה ה"ר יהוסף ז"ל. וביד שם פ"ד ואין כתוב שם על הרובד הרביעי שבעזרה רק הרובד שבעזרה:

ממרס וכתוב בספר תוספות י"ט ושמן שלישית ההין למרס אם אינו טעות סופר נראה שהוא מפ' לרוס כמו למרס:

על הרובד הרביעי שבהיכל. והדר תני סיפא שבעזרה ושניהם אחד וכו' עיין בספר החכם השלם ה"ר מנחם עזריה נ"ע בסימן י"א ובת"כ פ' שלישי דפ' אחרי מות:

נטל את המחתה ועלה לראש המזבח ופינה וכו'. יש שאין גורסין ופינה וכו' רק ועלה לראש המזבח וחתה וירד והניחה וכו' והכי מוכח ממה שכתבתי לקמן ר"פ הוציאו לו וכן כתבו תוס' ז"ל בזבחים פ' קדשי קדשים (זבחים דף ס"ד) בשם ר"ת ז"ל דלא גרסי' ליה דגבי תרומת הדשן חשבינן להו דשן בספ"ק דתמיד וביום הכפורים וכן בקטרת של כל השנה בעינן גחלים דוקא כדאמרי' התם גחלי אש יכול עוממות וכו' ע"כ. וכן פי' ג"כ

המפרש שבדפוס בספ"ק דתמיד וז"ל הכא גרסי' מן המאוכלות הפנימיות אבל גבי גחלי יום הכפורים לא גרסי' מאוכלות אלא ה"ג חתה וירד דהתם בעינן גחלים גמורים והכא בעינן דשן דהא דבעינן הכא מאוכלות משום דנעשו דשן בעינן עכ"ל ז"ל ונראה דגם רעז"ל לא גריס לה הכא אע"ג דלא כתב דל"ג לה כדכתב בפ"ה דתמיד סימן ה': וגם ה"ר יהוסף ז"ל מחקו מן המשנה וגם מחק מלת הרביעי וכתב שכן מצא בכל הספרים. ועיין במה שפי' ר"ע ז"ל בפ"ה דתמיד סי' ה' ואני כתבתי שם בפ"ק מן המאוכלות הפנימיות זה לתרומת הדשן שהיו מערבין הדשן והגחלים:

משנה ד

בכל יום חותה בשל כסף וכו'. ע"ס ה"פ וביד פ' שני דהלכות עבודת יום הכפורים סי' ה': בפי' ר"ע ז"ל שהתורה חסה וכו' פי' כדתנן בפי"ב דנגעים ויליף לה התם מקרא:

ר' יוסי אומר בכל יום חותה וכו'. תוס' ר"פ קדשי קדשים ובת"כ פרק ג' דפרשת אחרי מות ועיין במה שכתבתי פ' א"ל הממונה זוטא סי' ה':

והיום ארוכה. כדי שיתן ידו למטה מזרועו ואז תהא זרועו מסייעתו רש"י ז"ל: ולשון הרמב"ם ז"ל שם ביד כדי להקל על כ"ג שלא ייגע ע"כ. ובגמ' תנא בכל יום לא היה לה נשתק פי' רש"י ז"ל טבעת בראשיה לקשקש ולהשמיע קול משום ונשמע קולו והיום הזה היה לה דברי בן הסגן: ובירושלמי גרסי' נרתק פי' ריב"א ז"ל כעין נרתק של עור היה עשוי סביב ידה של מחתה לאחוז בה שלא יכווה משום דכל כלי מתכות חם מקצתו חם כולו ולפיכך היה צריך היום נרתק יותר מבשאר הימים לפי שהיו הגחלים שוהין במחתה זמן הרבה עד שהיתה חמה ביותר ופריך בירוש' ואינו חוצץ ומשני קובעו במסמר כלומ' ע"י מסמרין היה נקבע אותו נרתק לבית יד שיהא בטל ויחשב כגוף המחתה:

משנה ה

בפי' ר"ע ז"ל דאמר מר כל פינות שאתה פונה וכו' בפירקין דלקמן יליף לה רמי בר יחזקאל מים שעשה שלמה:

והיום. כ"ג משום כבודו וכו' לשון ר"ע ז"ל. אמר המלקט כך נראה שהיא גרסת רש"י ז"ל וכן בגמ' במתני' וקשה קצת לזו הנוסחא דלא הוי יציאה בסיפא ככניסה דברישא. אמנם בפסקא בגמ' תופס והיום עולין באמצע ויורדין באמצע מ"ט משום כבודו של כ"ג וכן נראה שהיא גרסת הרמב"ם ז"ל שפירש מפני כבוד כ"ג הטריחו לכהנים שיהי' עלייתם וירידתם באמצע הכבש לפניו ע"כ וכן הוא ג"כ שם ביד וכן הוא בירושלמי אח"כ מצאתי שהרב בצלאל אשכנזי ז"ל הגיה במשנה והיום עולין באמצע ויורדין באמצע. וגם ה"ר יהוסף ז"ל. וכתב כן מצאתי ונראה דשפיר גרסי' הכי דהא הכהנים דרישא איירי נמי

בכהן גדול שגם הם עולין בכל יום במזרחו של כבש וא"כ שייך שפיר למימר והיום עולין באמצע כלומר והיום עולה הכ"ג הנזכר למעלה באמצע ושוב נראה כי ביום הכפורים היו כל הכהנים עולין באמצע כי הכהנים היו מושיטין לו את האברים והכ"ג היה מקריב ועל כן היו עולין באמצע ע"כ:

והיום מן הקיתון. מ"ט משום כבודו דכ"ג ובזבחים פ' קבלה דף כ"ב ירחצו קרא יתירה לרבויי כל כלי שרת לקדוש וכן כתבו תוס' ז"ל כאן בשם ריב"א:

משנה ו

בכל יום היו שם ד' מערבות. אחת מהנה לאברי עולה שניתותרו כדפי' ר"ע ז"ל: ורבא ס"ל בכל יום ואפי' בשבת אבל רב הונא ס"ל בכל יום לבד משבת כדמוכח בגמ':

בפי' ר"ע ז"ל ופדרים כצ"ל דלי"ת קודם הרי"ש וכדכתיב ואת הפדר:

עוד בפי' ר"ע ז"ל ר' יהודה אומר כו' ושנויה האי פלוגתא בת"כ בפרשת צו סוף פרק שני:

פרק ה

משנה א

הוציאו לו את הכף ואת המחתה. ביד פ"ד דהלכות עבודת יוה"כ כולה פרקין עד סוף סימן יו"ד ובבבלי וגם בירושלמי פריך מחתה הא תנא ליה בפירקין דלעיל נטל את המחתה ועלה לראש המזבח וחתה וירד ומשני (הגהה ז"ל ה"ר יהוסף ז"ל פי' בתלמוד מחתה דהכא לאו היינו מחתה דלעיל אלא זו המחתה היתה מחתה שבה היה הקטרת ואותה המחתה לא לפני לפנים אלא נטל ממנה מלא חפניו קטרת והניחה שם ונטל את המחתה של האש הנזכר למעלה ע"כ) התם מחתה דגחלים הכא מחתה דקטרת לחפון מתוכה דתניא הוציאו לו כף ריקן מלשכת הכלים ומחתה גדושה של קטרת מלשכת בית אבטינס וחפן מלא חפניו ונתן לתוך הכף ותו פריך בגמ' כף ביום הכפורים למה לי מלא חפניו אמר רחמנא ומשני משום דלא אפשר דהיכי נעביד ניעייל מחתה והדר ניעייל קטרת בחפניו הבאה אחת אמר רחמנא בגחלים וקטרת ולא שתי הבאות דכתיב ולקח מלא המחתה גחלי אש מעל המזבח ומלא חפניו קטרת סמים דקה והביא מבית לפרכת נשקליה לקטרת בחפניו ונחתיה למחתה דגחלים עלה וניעול. כי מטי התם היכי ליעביד נשקליה בשניה ונחתיה למחתה דגחלים השתא לפני מב"ו אין עושין כן לפני ממ"ה הקב"ה על אחת כמה וכמה הלכך לא אפשר וכיון דלא אפשר עבדינן כדאשכחן בנשיאים כף אחת מלאה קטרת:

הגדול לפי גדלו. בבבלי וירוש' אפי' כבן קמחית שהיתה ידו מחזקת כארבעת קבין:

והקטון לפי קוטנו. אפי' כבן גמלא שלא היתה ידו מחזקת אלא כשני זתים:
וכך היתה מדתה. בגמ' בברייתא אמרי' כיצד הוא עושה חפינה שנייה שבפנים מן הבזך לתוך חפניו אוחז את הבזך בראשי אצבעותיו ויש אומרים בשניו לאחר שהניח את המחתה בארץ וידה של בזך כלפי בין זרועותיו ומעלה בשני גודליו ומושך את ידה בגודליו לצד גופו מעט מעט עד שמגיע ראש ידה לבין אצילי ידיו וראש הבזך מגיע לגובה פס ידו וחוזר ומחזירה דרך צדה לתוך חפניו כמי שהיתה וצוברה על הגחלים כדי שיהא עשנה שוהה לבוא וי"א מפזרה כדי שיהא עשנה ממהר לבוא וזו היא אחת מעבודות קשות שבמקדש:
נטל את המחתה בימינו. לפי שהיא כבדה ואפי' בזמן ששניהם שוין וכמעשה דר' ישמעאל בן קמחית שהיה מחזיק הכף בימינו כמלא חפניו מ"מ זו חמה וזו צוננת שאל"כ לא הוה נקיט לכף בשמאלו דאטו יציבא בארעא וגיורא בשמי שמיא פי' שהכף שבו הקטרת בשמאל והמחתה שבה הגחלים בימין. ולשון הרמב"ם ז"ל שם בפ"ד כבר בארנו שההולכה בשמאל פוסלת בדם הקדשים ובשאר העבודות לפיכך היה מן הדין שיוליך המחתה בשמאלו וכף הקטרת בימינו אבל מפני כובד המחתה ועוד שהיא חמה אינו יכול לסבלה בשמאלו עד הארון לפיכך נוטל המחתה בימינו וכף הקטרת בשמאלו ע"כ כלומ' דאע"ג דבעלמא מדאורייתא בשמאל פוסלת הכא כיון דלא אפשר בהכי אכשר רחמנא:
לבין שני הפרוכות. פי' רש"י ז"ל בפ' שני דייני דאלו הפרכות היו במקדש שני במקום אמה טרקסין שעשה שלמה בבנין ראשון ואנשי הגולה עשו את ההיכל גבוה מאד ולא יכול בנין בעובי אמה להתקיים בגובה כ"כ ולהרחיבו לא יכלו לפי שמקצרים את ההיכל או את קדש הקדשים ועשו שתי פרוכות וביניהן אמה ואותן פרכות נעשו מקדשי בדק הבית ע"כ. ונראה מן המכלול עלה נ"ב וגם משרש פרך דגרסינן פַּרְכִיּוֹת וז"ל שם ורז"ל אמרו קבוץ פרכת פרכיות ותלה בחופת בנו פרכיות שחורות חברו אותו כחבור מלכיות או תחתיות וכן אמרו קבוץ פרפרת פרפריות ע"כ:
ר' יוסי אומר לא היתה שם אלא פרכת אחת בלבד. ואצל הכותל הצפוני היה ראשה כפול ופרופה בקרס זהב כלפי החוץ ובו נכנסין לפני לפנים כדקתני מתני' אליבא דרבנן החיצונה פרופה מן הדרום והפנימית מן הצפון ור' יוסי דאמר אין שם אלא אחת פריפתה בצפון היא דבהא לא פליג דכניסתו לתוך חלל בית קדש הקדשים בצפון הוה:
צבר את הקטרת וכו' גמ' תנן במתני' כמ"ד בברייתא צוברה כדי שיהא עשנה שוהה לבוא:

דרך כניסתו. בגמרא ילפי' לה מקרא דכתי' ויבא שלמה הבמה אשר בגבעון לירושלם וכי מה ענין גבעון אצל ירושלם היה לו לכתוב מירושלם או מן הבמה אשר בגבעון לירושלם אלא מקיש יציאתו מגבעון לירושלם לביאתו מירושלם לגבעון מה ביאתו מירושלם לגבעון פניו כלפי במה כדרך ביאתו אף יציאתו מגבעון לירושלם פניו כלפי במה כדרך ביאתו וכתבו תוס' ז"ל אע"ג דביאה דרך אחוריו לאו שמה ביאה כדאמרי' פ' שני דשבועות הנכנס לבית המנוגע אפי' נכנס כולו חוץ מחוטמו טהור מדאיצטרי' והבא אל הבית דרך ביאה אסרה תורה יציאה דרך אחוריו שמה יציאה כדאמרי' הכא דאע"ג דכתי' ויצא אל המזבח יוצא דרך אחוריו כתלמיד הנפטר מרבו עכ"ל ז"ל. והביאו להאי בבא הם ז"ל בפ' ידיעות דף י"ז ובגמ' פ"ק דחולין דף י':

ומתפלל תפלה קצרה. תענית פ"ג דף כ"ד:

שלא להבעית את ישראל. וביד פ"ד דהלכות בית הבחירה סימן ב':

משנה ב

משניטל הארון. גמ' משנגנז לא קתני אלא משניטל כמ"ד ארון גלה לבבל דתניא ר' אליעזר אומ' ארון גלה לבבל שנאמר לתשובת השנה שלח המלך נבוכדנאצר ויביאהו בבלה עם כלי חמדת בית ה' שהוא הארון ר"ש בן יוחי אומ' ארון גלה לבבל שנאמר ולא יותר דבר אמר ה' אלו עשרת דברים שבו ר' יהודה בן לקיש אומ' ארון במקומו נגנז שנאמר ויאריכו ראשי הבדים מן הקדש על פני הדביר ולא יראו החוצה ויהיו שם עד היום הזה ועולא פליג בגמ' דלא אמ' ר"ש ארון גלה לבבל. ואיתא בפ' זה בורר (סנהדרין דף כ"ו:)

ושתיה היתה נקראת. תנן כמ"ד מציון נברא העולם דתניא ר' אליעזר אומר עולם מאמצעיתו נברא שנאמר בצקת עפר למוצק ורגבים ידובקו ר' יהושע אומר עולם מן הצדדין נברא שנאמר כי לשלג יאמר הוה ארץ וגשם מטר וגשם מטרות עוזו כלומר מד' צדדין הורידו והגשימו להעשות ארץ ר' יצחק נפחא אמר אבן ירה הקב"ה בים ממנו הושתת העולם שנאמר על מה אדניה הטבעו או מי ירה אבן פנתה וחכמים אומרים מציון נברא העולם שנאמר מזמור לאסף אל אלהים ה' דבר ויקרא ארץ ובתריה כתיב מציון מכלל יופי אלהים הופיע ממנו מוכלל יופיו של עולם. וכתב רד"ק בשרש שות וי"מ והיו שתותיה מדוכאים כי השתות יסודות וכן בדברי רז"ל אבן היתה שם ושתיה היתה נקראת אע"פ שהמלה הזאת מנחי הלמ"ד ועוד אמרו ירדו לשיתין אין מועלין בהן שיתין מחוללין יורדין עד התהום כלם ענינם יסודות ע"כ:

משנה ג

נטל את הדם וכו' עד סוף סי' ו' ביד פ"ג דהלכות עבודת יום הכפורים סי' ה' ו'. וכתוב בספר לקח טוב פ' אחרי מות וז"ל ולפני הכפרת יזה וכו' האי יזה הוא מיותר אלא שבא ללמד שצריכה ההזאה ראשונה שימנה אותה עם כל א' מאלו השבעה וכך היה מונה אחת אחת ואחת אחת ושתים וכו' ע"כ:

ולא היה מתכוין להזות וכו'. לשון ר"ע ז"ל עד אלא לארץ נופלים. אמר המלקט וכשהוא מזה למעלה מצדד גב ידו למטה ומזה כלפי מעלה וכשהוא מזה השבע למטה מצדד ידו למעלה ומזה למול פניו אחת גבוהה ואחת בנמוך הימנה וכלן נופלות לארץ:

אלא כמצליף. לא ידעתי לשונו רש"י ז"ל. ובלשון ר"ע ז"ל צריך להגיה כמלקה בשוט הזה וכו'. ואיתה למתני' בפ' ב"ש דזבחים דף ל"ח וכתבו תוס' ז"ל שם בשם הערוך כמצליף כמנגדנא פי' כמכה שמרים ידו ואינו מכה עד שיורד. ירושלמי מצליף כמטבריר פי' שמטה ידו עד טבורו עכ"ל ז"ל. ובקשתיו עוד וכמו שכתבתיו מצאתיו ובתוספת י"ט איני יודע אם נפל טעות סופר או טעות דפוס או חסרון לשון במה שכתב שם ובערוך הביא יודע כמביא למעלה תרגומו יצליף בקורנסא היך גבר דמרים ידוהי ע"כ: והראב"ד ז"ל פי' כמלקה הזה שפעמים הוא מגביה ידו ופעמים שהוא מורידה וכלן במקום אחד כך היה זה למעלה ולמטה בהגבהת יד ובהורדתה וכולן בפני הכפרת וכשהוא נותן למטה מצדד ידו למעלה ע"כ. ובספר קרבן אהרן סוף פרק שלישי דפ' אחרי מות כתב בשם רבינו ירוחם שהדמיון הוא שלמתנה שלמעלה מצדד גב ידו למטה ולמטה מצדד גב ידו למעלה ובזה היה כמלקה שהמלקה מלקה ב' שלישין מאחוריו של נלקה ושליש מלפניו וכשהוא מכה מלפניו גב ידו למטה כדי שתגיע ההכאה על בטנו וכשמכה מאחוריו גב ידו למעלה וכך היה בענין ההזאות שבמתנה אחת מצדד גב ידו למטה ובשבע גב ידו למעלה ע"כ:

אחת אחת ואחת אחת ושתים וכו'. בגמ' אחת מצאתי מוגה הלשון דבגמ' כך מתני' מני ר' יהודה היא דת"ר אחת. אחת ואחת. שתים ואחת. שלש ואחת. ארבע ואחת. חמש ואחת. שש ואחת. שבע ואחת. דברי ר"מ ר' יהודה אומר אחת. אחת ואחת. אחת ושתים. אחת ושלש. אחת וארבע. אחת וחמש. אחת ושש. אחת ושבע. ולא פליגי מר כי אתריה ומר כי אתריה באתריה דר"מ מונין מנין כלל תחלה ואח"כ פרט כגון עשרים ואחת עשרים ושתים ובאתריה דר' יהודה פרט תחלה שתים ועשרים שלש ועשרים. גם בתלמוד הרב בצלאל אשכנזי ז"ל כך הוא מוגה אלא שאין שם מלות מתני' מני ר' יהודה

היא ואיתא למתני' פ"ק דיומא דף ט"ו. ומצאתי שכתב ה"ר יהוסף ז"ל ס"א אחת באחת. אחת בשתים וכו':

יצא והניחו. תוס' פרק כל הפסולין (זבחים דף ל"ד:)

משנה ד

שחטו וקבל. כצ"ל:

והזה ממנו אחת וכו'. גמ' תנא כשהוא מזה אינו מזה על הפרכת אלא כנגד הפרכת א"ר אלעזר ב"ר יוסי אני ראיתיה ברומי והיו עליה כמה טפי דמים של פר ושעיר של יום הכפורים וליכא למיחש דילמא דפר העלם דבר של צבור או של שעירי ע"ז דעבידי כסדרן מלמעלה למטה כמצליף ושל פר העלם דבר של צבור ושעירי ע"ז שלא כסדרן ראה אותן כי הא דתנינן גבי פר העלם ושעירי ע"ז שלא היו נוגעין בפרכת ואם נגעו נגעו:

וכך היה מונה יצא. ה"ג בקצת ספרים כאן. וכן ג"כ בשתי בבות האחרות ה"ר יהוסף ז"ל:

רבי יהודה אומר לא היה שם אלא כן אחד בלבד. בגמ' מפריש טעמא משום חולשא דכ"ג לאו אדעתיה למנדע הי דפר והי דשעיר אי הוו תרי כני ואפי' בכתיבה נמי לאו אדעתי' לעיוני בכתיבה ואע"ג דדם הפר סומק ושל שעיר חיור לאו אדעתיה הלכך כי ליכא אלא חד לא מנח האי עד דשקל האי ונמצאו העבודות כסדרן של שעיר אחר פר בפנים ושל פר אחריהם בהיכל ואח"כ של שעיר. וראיתי מה שכתוב בספר תוס' י"ט ולפי הנראה דלא דק שפיר במסקנא:

נטל דם הפר והניח דם השעיר. מסקנא דמילתא דר' יהודה היא עכ"ל ר"ע ז"ל. אמר המלקט ולרבנן הכי בעי למימר הניח דם השעיר ונטל דם הפר והזה ממנו על הפרכת כנגד הארון מבחוץ מאחר שיש שני כנים:

עירה דם הפר וכו'. גמ' תנן כמ"ד דכשבא ליתן מתנות קרנות מזבח הפנימי מערבין דם הפר בדם שעיר דאתמר ר' יאשיה ור' יונתן חד אמר מערבין וחד אמר אין מערבין ובברייתא פליגי בהדיא ר' יונתן ור' יאשיה ובגמ' מסיק דמתני' ר' יאשיה היא:

משנה ה

ויצא אל המזבח אשר לפני ה' זה מזבח הזהב. דאילו מזבח החיצון לאו לפני ה' הוא. ועיין בספר קרבן אהרן פ' ויקרא ס"פ ג' דדבורא דחטאות:

התחיל וכו'. תוס' פ' ר' ישמעאל דמנחות ד' ס"ו:

מחטא. לשון ירידה הוא כדאמרי' במנחות נושא עולה ומתחטא רש"י ז"ל. והכי נמי גרסי' להאי נוטריקון דכנף רננים נעלס"ה בס"פ י"ד דת"כ פ' ויקרא וההא דנעלסה היא

מתחטא: ונלע"ד דמשום דלא קתני יורד ומחטא נאד רש"י ז"ל מלפרשו כפשוטו שהוא לשון וטהרו וקדשו:

מהיכן הוא מתחיל וכו'. מתני' לא אתיא אלא לר' יוסי הגלילי אבל ר"ע פליג עליה בברייתא וממקום שר' יוסי הגלילי מתחיל שם ר' עקיבא פוסק מקום שר"ע מתחיל שם ר' יוסי הגלילי פוסק וטעמייהו מפ' בגמרא. וכתוב בספר חן טוב בפ' אחרי מות דף קצ"ג וז"ל בהזאה של חוץ עירה דם הפר לתוך דם השעיר כאילו הכל קרבן אחד הם זה קשור בזה שמי גרם להם עון העגל מכירת יוסף כמו שכתבנו בפ' כי תשא א"כ מצא מין את מינו ונעור ולכן עירה דם הפר לתוך דם השעיר ולהורות שעיקר הכל היה דם השעיר שאם לא מכרו את יוסף לא ירדו מצרימה ולא עשו עגל כמ"ש א"כ דם הפר נבלע בתוך דם השעיר שהוא גרם לעשיית העגל ומה' יצא הדבר של מכירת יוסף כאמור ע"ש עוד:

מהיכן הוא מתחיל. בת"כ סוף פרק ד' דפ' אחרי מות היא שנויה וע"ש בספר קרבן אהרן:

ר' אליעזר אומר במקומו וכו'. ר' אליעזר גרסי' ביו"ד. ובגמ' מתני' ר' יהודה היא דתניא ר"מ אומר ר' אליעזר אומר במקומו עומד ומחטא ועל כולן היה נותן מלמעלה למטה בזאת שלפניו על כרחו כדי שלא יזוב הדם לתוך בית ידו נותן מלמעלה למטה ובאותן של צדדין נותן כדרך שהתחיל בזו חוץ מאותה שבאלכסון שהיא רחוקה ואם בא למשוך מלמעלה למטה טורח הוא לו להיות כפוף ופושט זרועו עד כלות המתנה אלא משכפף גופו ופושט זרועו מתחיל למטה ונזקף והולך למעלה ר' יהודה אומר ר' אליעזר אומר במקומו עומד ומחטא ועל כולן הוא נותן מלמטה למעלה חוץ מזו שהיתה לפניו שהי' נותן מלמעלה למטה כי היכי דלא נתווסן מאניה. ובנוסחאות רבות נמצא דגרסי' בכל המקומות למעלן בנון למטן בנון:

מקום שהוא מתחיל וכו'. צ"ל ממקום שהוא מתחיל וכו' שם הוא גומר. ועיין במה שכתב מהרי"ק ז"ל בפ"ד דהלכות עיה"כ בשם הרשב"א ז"ל וכבר רמזתיו:

משנה ו

הזה על טהרו של מזבח. גמ' תניא חנניא אומר בצד צפוני היה נותן כל שבע הזאות דסבר פתח דפרכת בדרום וכי נפיק במערבית דרומית פגע ברישא והתם לא יהיב ברישא חטוי דקרנות משום דכתיב ויצא אל המזבח עד דנפיק מכוליה מזבח דהיינו למזרחית דרומית ויהיב והדר למערבית דרומית לשמאל משום דבהא איחייב למיהב ברישא ומשם למערבית צפונית צפונית מזרחית והתם דגמריה לחטוי שבע הזאות ור' יוסי אומר בצד דרום הוא נותן דסבר פתח בצפון כדקאמר במתני' בריש פירקין לא היתה שם אלא פרכת אחת בלבד וכדמפ' בגמ' ורמזתיו לעיל ריש פירקין הלכך במזרחית צפונית מתחיל

ובדרומית מזרחית מסיים והתם יהיב להזאות ודכ"ע מיהא היכא דגמרן מתנות דקרנות התם יהיב על גגו דאמר קרא וטהרו וקדשו במקום שקדשו בקרנותיו שם טהרו בהזאות. ועיין בתשובות הרשב"א ז"ל סימן שפ"ח ושפ"ט וש"צ:

משנה ז

הזה על טהרו. פ"ק דיומא דף ט"ו ובזבחים פרק ב"ש (זבחים דף ל"ח:)

טהרו. כמו וכעצם השמים לטוהר פי' על גגו של מזבח שהיה בתחלה מטהרו מדשן שעליו ומגלה את גגו ועל שמטהרו ומייפהו קרי ליה טהרו כדכתב לטוהר:

ושירי הדם היה שופך על יסוד וכו'. דאמר קרא ואת כל דם הפר ישפוך גבי פר כהן משיח ותניא בת"כ הפר לרבות פר יה"כ שיהיו שיריו נשפכין ליסוד אשר פתח אהל מועד זה יסוד מערבי דכי נפיק בההוא פגע ברישא:

ושל מזבח החיצון היה שופך על יסוד דרומי. הטעם פירשו ר"ע ז"ל בזבחים פרק איזהו מקומן:

אלו ואלו מתערבין וכו'. פ' כל שעה (פסחים דף כ"ב) ופי' שם רש"י ז"ל אלו ואלו שירי דם חטאות הפנימיות הנשפכין על יסוד מערבי של מזבח החיצון ושירי דם חטאות החיצונות הנשפכין על יסוד דרומי יוצאין מן היסוד לרצפה דרך שני נקבים קטנים ומתערבים באמה סילון שהיה עובר בעזרה ויוצאין לנחל קדרון כמו לנחל איתן עמק ע"כ ובתוס' פ' השוחט (חולין דף ל"ג:)

ומועלין בהן. גמ' ת"ר מועלין בדמים דברי ר"מ ור"ש וחכמים אומרים אין מועלין בהן ע"כ ל"פ אלא מדרבנן דמ"ד מועלין מדרבנן קאמר לשלם קרן אבל מדאורייתא להוסיף חומש לא דאי מדאורייתא לא יצאו מידי מעילה היאך נמכרין לגננים לזבל ונפקא לן בגמ' דאין בו מעילה מן התורה מתלתא קראי חד מינייהו ואני נתתיו לכם שלכם יהא. ורמוזים בפי' ר"ע ז"ל ס"פ כל הבשר ואיתא נמי למתני' בפ' כל הצלמים (עבודה זרה דף מ"ד:)

כל מעשה יום הכפורים ר"פ ד' מיתות ובגמ' בברייתא א"ר יהודה אימתי בדברים הנעשים בבגדי לבן בפנים אבל דברים הנעשים בבגדי לבן מבחוץ אם הקדים מעשה לחברו מה שעשה עשוי ר' נחמיה אמר בד"א בדברים הנעשין בבגדי לבן בין מבפנים בין מבחוץ אבל בדברים הנעשים בבגדי זהב מבחוץ מה שעשה עשוי ובגמ' מפ' טעמייהו. ורש"י ז"ל מפ' דבחוץ היינו חוץ מלפני לפנים דהיינו בהיכל אכן הרמב"ם ז"ל מפ' שם ביד ר"פ ד' דהלכות עבודת יוה"כ היינו חוץ להיכל כגון ודוי והגרלה ושפיכת שירים: עוד גרסי' בגמ' א"ר חנינא קטרת שתפנה קודם שחיטה של פר לא עשה כלום ומתני'

דקתני אם עד שלא גמר את הניתוח שבפנים נשפך הדם יביא דם אחר ויחזור ויזה בתחלה מבפנים יחזור ויחפון מיבעי ליה ודאי שהרי כבר נקטר הקטרת וזה שוחט פר אלא בקטרת לא קא מיירי ומיהו ודאי צריך להקטיר קטרת אחרת שחיטת פר זה: ופסק הרמב"ם ז"ל להלכה שם רפ"ה: עוד איתא בגמ' אמר עולא שעיר ששחטו קודם מתן דמו של פר לא עשה כלום ומקשו ליה ממתני' דקתני הקדים דם השעיר לדם הפר יחזור ויזה מדם השעיר לאחר דם הפר ואם איתא יחזור וישחוט מיבעי ליה דקס"ד דבמתנות שבפנים קאמר דה"ל שעיר ששחטו קודם מתן דמו של פר ומהדרינן דבמתנות שבהיכל קאמר אבל שחיטת השעיר במקומו היתה לאחר מתן דם הפר בפנים וגם זה פסקו שם להלכה:

שכולן כפרה (**כפרה**) **בפני עצמה** גמ' בברייתא וכלה מכפר את הקדש זה לפני לפנים על טומאה שאירע שם אהל מועד זה היכל על טומאה שאירעה שם מזבח כמשמעו ומכפר על טומאה שאירעה לאדם במזבח ושהה כשיעור השחתויה שזהו שיעור שהייה למי שנטמא בעזרה מלמד שכולן כפרה בפני עצמה:

ר"א ור"ש אומרים ממקום שפסק משם הוא מתחיל פרק ב"ש (זבחים דף מ"ב) ובפ' השוחט והמעלה (זבחים דף ק"י) ואכולהו פליגי בין אמתנות שבפנים בין אהיכל בין אמזבח והכי איתא בהדיא בברייתא בגמ'. עוד בגמ' א"ר יוחנן ושניהם מקרא אחד דרשו מדם חטאת הכפורים אחת בשנה ר"מ דהיינו ת"ק דמתני' סבר כו' והכי נמי פליגי ר"א ור"ש נמי גבי לוג של מצורע בברייתא דת"ק ס"ל דאם נתן מקצת מתנות שבהיכל ונשפך הלוג יביא אחר ויתחיל במתנות ההיכל נתן מקצת מתנות בבהונות ונשפך הלוג יביא לוג אחר ויתחיל בתחלה במתנות בבהונות ור"א ור"ש אומרים ממקום שפסק משם הוא מתחיל וביד פ"ה מהלכות עבודת יוה"כ:

פרק ו

משנה א

שני שעירי יוה"כ פ"ה דהלכות עבודת יוה"כ סי' י"ד ט"ו:

שיהו שניהם שוין מדכתיב שְׂנֵי ובגמ' מסיק דשני כבשים של תמידין אה"נ דלמצוה בעינן שיהו שניהם שוין דהא מדכתיב כבשים משמע שנים ומה ת"ל שנים אלא ללמד שיהיו שניהם שוין אלא מדהדר וכתב את הכבש האחד וגומר ואת הכבש השני וגו' לימד שאע"פ שאין שוין כשרין וקרא דכתיב שנים איצטריך ללמד ששניהם ישחטו כנגד

היום וכדתנן ברפ"ד דמסכת תמיד אבל מוספין של שבת שנאמר בהן שני כבשים ודאי צריך שיהו שניהם שוין לעכובא מדלא הדר כתב בהו אחד לרבות אע"פ שאינם שוין:
אע"פ שאינם שוין כשרים לקח א' היום ואחד למחר כשרים תימה לע"ד דאמאי לא ערבינהו וליתני הכי אע"פ שאינם שוין או אם לקח אחד היום ואחד למחר כשרים ועל הרמב"ם ז"ל קשה יותר אמאי לא ערבינהו בס"פ בתרא דהלכות עבודת יה"כ ואילו גבי שתי צפורים של מצורע אע"ג דבמשנה לא ערבינהו תנא בפ' בתרא דנגעים הוא ז"ל ערבינהו בספי"א דהלכות טומאת צרעת וצ"ע לע"ד:
ואם משהגריל מת יביא שנים ויגריל עליהם בתחלה כצ"ל:
ואם של עזאזל מת יאמר זה שעלה עליו כצ"ל הלשון בפי' ר"ע ז"ל: ומה שפי' הוא ז"ל ושני שבזוג שני הוא שירעה עד שיפול בו מום וכו'. אמר המלקט כרב דמתני' דייקא כותיה דקתני אם של שם מת זה שעלה עליו הגורל לשם יתקיים תחתיו דאינו נותן תמורה אלא לזה שמת ואידך כדקאי קאי בקדושתיה ולא אמרינן ידחה ויפסל ויביא זה תחתיו ודלא כר' יוחנן דס"ל שני שבזוג ראשון ירעה ושני שבזוג שני יקרב דס"ל בעלי חיים נדחין ובריתא דייקא כותיה דקתני שני זה ששנינו עליו ירעה אינו יודע אם שני שבזוג ראשון אם שני שבזוג שני כשהוא אומר יעמד חי ולא שכבר עמד ונדחה על ידי מיתת חברו ועכשיו הוא בא לחזור ולעמוד דיעמד חי עמידה אחת ולא שתי עמידות משמע. ביד פט"ו דהלכות מעשה הקרבנות סימן ד':
והשני ירעה בפ"ק דשבועות דף י"ב ומוכח התם שהם דברי ר"ש ואיתה נמי בפרק ולד חטאות דתמורה דף כ"ב ודף כ"ג:
שאין חטאת צבור מתה ירושלמי פ"ק דשקלים וס"פ ולד חטאת דתמורה בדף כ"ד ופירש הרמב"ם ז"ל וידוע כי שעירי יום הכפורים הם חטאת צבור שכן כתיב ומאת עדת בני ישראל יקח שני שעירי עזים לחטאת: ובגמ' דייקי' הא דיחיד כה"ג מתה ולרב דאמר בשני שבזוג שני קתני מתני' דירעה ובראשון שנדחה יתכפר אמאי הא דיחיד תמות אפי' לרבי דפליג בתמורה פ' ולד חטאת גבי מפריש חטאתו ואבדה והפריש אחרת תחתיה ונמצאת הראשונה והרי שתיהן עומדות ואמר רבי מתכפר באחת מהן והשנייה תמות וחכמים אומרים אין חטאת מתה אלא שנמצאת לאחר שכפרו הבעלים אבל נמצאת קודם כפרה ולאחר הפרשה רועה והא אפי' לרבי לא מתה שהרי לא הופרש לתשלומי אבוד שהרי מתחלה היה קיים ראשון ובשביל משתלח שמת הוצרך להביא שנים וכיון דאין ב"ח נדחין מעיקרא אי בעי האי מקריב ואי בעי האי מקריב וה"ל כמפריש שתי חטאות לאחריות שאם יאבד אחד מהן יקריב את חברו ומשני רב סבר לה כר' יוסי

דאמר דמצוה בראשון ומעיקרא כי אפרשיה להאי שני אדעתא דאבוד אפרשיה ולא גרע ממפריש לאבוד ומתני' רבי היא והכי אמרי' במסכת תמורה דרב כרבי מוקי לה למתני' והא דר' יוסי מפ' בגמ' דר' יוסי דפסח הוא דתניא המפריש פסחו ואבד והפריש אחר תחתיו ואח"כ נמצא הראשון והרי שניהם עומדים איזה מהם שירצה יקריב דברי חכמים ר' יוסי אומר מצוה בראשון ואם היה שני מובחר ממנו יביאנו וכבר הארכנו פה יותר מדאי: ועיין בספר קרבן אהרן פרק שני דפ' אחרי מות:

ר' יהודה אומר תמות אשני שבזוג ראשון קאי ובתרתי פליג עלייהו דרבנן דקא אמריתו אין חטאת צבור מתה אני אומר תמות ועוד לא בזה שאמרתם עליו ירעה אני אומר ימות אלא הוא יקרב ובו מתכפר ושני שבזוג ראשון ימות:

ועוד א"ר יהודה נשפך הדם ימות המשתלח דס"ל ב"ח נדחין ובהא פליגי ר' יהודה ורבנן ורב ס"ל כרבנן וכי קאמר מילתיה דשני שבזוג שני הוא שירעה אליבא דרבנן הוא דקאמר ולר' יוחנן קאי בקושיא מאי ועוד דלדידיה הא רבנן נמי אמרי ראשון ידחה וחנן המצרי ס"ל דאפי' דם בכוס ומת המשתלח לא נדחה הדם אלא מביא שעיר אחר ומזווג לו וכשר הדם למתנותיו וזה ישתלח ור"ש ס"ל בברייתא מת אחד מהם מביא חברו שלא בהגרלה ואיתא בכמה דוכתי חד מינייהו ס"פ בתרא דכריתות:

מת המשתלח פרק כל הפסולין (זבחים דף ל"ד) ובפ' כל המנחות באות מצה (מנחות דף נ"ט:)

משנה ב

בא לו אצל שעיר השתא הדר תנא למילתיה לאורויי בסדר העבודה וקאמר דלאחר שגמר וכו':

אנא ה' חטאו עוו פשעו ממה שכתב הרמב"ם ז"ל לעיל פ"ד וז"ל וזה שתמצא כתוב בשלשת הוידויין עון פשעו חטא הוא דעת ר"מ ע"כ נרא' שגם פה גרסי' עוו פשעו חטאו עמך בית ישראל וכן הוא בירוש': ואילו בני אהרן עם קדושיך לא קתני ואפ"ה מוקי לה אבבי בגמ' אפי' כר' יהודה דפליגי אדר' שמעון בספ"ק דשבועות ואמר יש להם כפרה בשעיר המשתלח דאטו כהנים לאו בכלל עמך ישראל נינהו:

והכהנים והעם וכוליה בירוש' ל"ג ליה אף הכא. אכן ה"ר יהוסף ז"ל מחקו כולו אלא ה"ג לפני ה' תטהרו והן עונין אחריו בשכמל"ו וכתב כן מצאתי בכל הספרים דל"ג ליה הכא וכן נ"ל דל"ג ליה אלא בהזכרת השם הראשון בפ' שלישי ותו לא צריך ע"כ:

בתורת משה עבדך לאמר צריך למחוק מלת לאמר:

מפי כ"ג כורעין ומשתחוין אית דגרסי מפי כ"ג בקדושה וּבְטָהֳרָה כורעין ומשתחוין וביד ס"פ שני דהלכות עבודת יוה"כ ובפ"ד:

משנה ג

מסרו למי שהוא מוליכו וכו' עד סוף הפרק פ"ג דהלכות עיוה"כ סי' ז' ח' ובפ"ד:
הכל כשרין להוליכו ולא תימא כיון דכפרה כתיב ביה ליבעי כהן: ובגמ' בברייתא יליף לה שנאמר איש להכשיר את הזר עתי שיהא מזומן עתי ואפי' בשבת פי' שאם חלה השעיר מרכיבו על כתפיו עתי ואפי' בטומאה פי' שאפי' נטמא משלחו נכנס לעזרה בטומאה ומקבלו מיד המוסרו לו שבעזרה הוא מוסרו לו:
כהנים גדולים גרסי' וכן הוא ג"כ שם ביד: אכן ראיתי שה"ר מנחם דילונזאנו ז"ל מחקו:
ערסאלא מצפורי וישראל היה גרסינן אכן ה"ר יהוסף ז"ל הגיה ערשלא וישראל הי' וכתב שכן מצא בכל הספרים:

משנה ד

וכבש עושין לו מפני הבבליים פ"ד דהלכות שקלים סי' ח' ובגמ' אמר רבה ב"ב חנא לא בבליים היו אלא אלכסנדריים היו ומתוך ששונאים בני ארץ ישראל את הבבליים היו קורין כל קלי הראש ועושי דבר שלא כהוגן על שמם: תניא א"ר יהודה לא בבליים היו אלא אלכסנדריים היו א"ל ר' יוסי תנוח דעתך שהנחת דעתי:
טול וצא טול וצא גמר' תנא מה את שהי צפירא דן וחובי דרא סגיאין:
תשעים ריס מציעא דף ל"ג ס"פ אלו מציאות כתבו תוס' ז"ל דאית דגרסי רוס דשבעה ומחצה רוס עולה אלפים דהוי שיעור מיל: ומה שכתוב בפי' ר"ע ז"ל שהם אלפים פסיעות פחות חמש נראה שמהם שתה וכן כתוב ג"כ בערוך בערך רוס וכתב וזה חסרון החמש אל יקשה בעיניך לפי שלא היה יכול לעשות ריס שהיה עולה החשבון יותר מאלפים ולכן העמידו ברוס ומאתים ושש ושש דהיינו רוס הוי מטחוי קשת ע"כ וכן כתבו תוס' ז"ל ג"כ בפ' לא יחפור (בבא בתרא דף כ"ג) קרוב לזה:

משנה ה

הרי מזון והרי מים ירוש' ליפות כתו כדי שייטיב לבו אומרים לו כך למה שאין יצר הרע תאב אלא לדבר האסור כהדא ר' מנא סלק למבקרא לר' חנאי דהוה תשיש א"ל צהינא א"ל שתא שבקיה ונחת ליה בתר שעתא סלק לגביה א"ל מה עבדת לההיא להיותך א"ל כדי שרית לי אזלת לה:
חוץ מן האחרון שבהם וכו' גמ' ת"ר עשר סוכות ושנים עשר מילין היו דברי ר"מ ר' יהודה אומר ט' סוכות ועשרה מילין ר' יוסי אומר חמש סוכות ועשרה מילין וכל אחד

מלַוֶהוּ יותר ממיל או עד הסוכה ע"י עירוב א"ר יוסי סח לי אלעזר ברי בלשון שחוק על דברי אם ע"י עירוב יכולני לעשות אפי' שתי סוכות ועשרה מילין שיהו בני ירושלם מלוין אותו שני מילין ומסוכה ראשונה יצאו לקראתו שני מילין הרי ד' מילין שאתה יכול להרחיק הסוכה מירושלם וסוכה השניה לסוף ד' מילין של ראשונה ויהו מקצת בני הראשונה מערבין לצד השנייה ומקצת ערבו לצד ירושלם וכן בני השניה מקצתן ערבו לצד הראשונה לצאת לקראתו שני מילין ומקצתן ערבו לצד הצוק ללוותו שני מילין: ומתני' לא אתיא אלא לר"מ דהכי אמרי' בגמ' כמאן אזלא הא דתנן חוץ מן האחרון שבהן שאינו מגיע עמו לצוק אלא עומד מרחוק ורואה את מעשיו כמאן כר"מ דאילו לר' יהודה ור' יוסי אף האחרון מגיע לצוק ע"כ אלא דמתוס' ז"ל מוכח דאסוף ברייתא דלעיל קאי האי כמאן אזלא וגרסי' הא דתניא:

משנה ו

חציו קושר בסלע וחציו בין קרניו גרסי' פי' המוליכו הוא הקושרו ותניא בברייתא בגמ' בראשונה היו קושרין לשון של זהורית על פתח האולם מבחוץ הלבין היו שמחין לא הלבין היו עצבין ומתביישין התקינו שיהו קושרין על פתח האולם מבפנים ועדיין היו מציצין ורואין הלבין היו שמחין לא הלבין היו עצבין התקינו שיהו קושרין אותו חציו בסלע וחציו בין קרניו:

לא היה מגיע וכו' פ"ק דחולין דף י"א:

עד שנעשה אברים אברים בגמ' בעינן אותם אברים מה הן בהנאה ופליגי עלה רב ושמואל ובגמ' מפ' טעמייהו:

בא וישב לו וכו' לפי שהוא מעונה וחלש ועוד שירא לעמוד במדבר משתחשך התירו לו:

משיצא חוץ לחומת ירושלם בברייתא הם דברי ר' יהודה וקאמר יכול משיצא חוץ לחומת העזרה ת"ל לעזאזל אי לעזאזל יכול עד שיגיע לצוק ת"ל והמשלח הא כיצד משיצא חוץ לחומת ירושלם שכבר הוא לצד המדבר ר' יוסי אומר לעזאזל יכבס עד שהגיע לצוק אע"פ שעדיין לא דחפו ר"ש אומר והמשלח את השעיר לעזאזל יכבס בגדיו זורקו בבת ראש ומטמא בגדים דקסבר דחיפחו וזריקתו הוא שלוחו ולכ"ע המשלח הוא דמטמא בגדים ולא השולח את המשלח דהיינו המלוין אותו מירושלם וביד פ"ה דהלכות פרה אדומה סי' ו':

משנה ז

בא לו אצל פר ושעיר וכו' חזר לו התנא לסדרו הראשון שמסדר עבודות כ"ג רש"י ז"ל: ובירוש' אנן תנינן בא לו אצל הפר ושעיר הנשרפים אית תנויי תני בא לי כ"ג לקרות א"ר

חנניא קרא מסייע למתני' והמשלח את השעיר לעזאזל יכבס בגדיו מה כתיב אחריו ואת פר החטאת ואת שעיר החטאת:
והקטירן נתנם במגס כדי להקטירן וכן נמי פירשתי והקטירן דבפסחים ס"פ תמיד נשחט כדכתבי' התם:
קלען כמקלעות כתב הר"מ דילונזאנו ז"ל בגמרא וירושלמי וב' נכ"י במקלות וכן בסדר עבודה לרי"צ גיאת ע"כ: ובברייתא יליף דהשורפם לא היה מנתחן נתוח בשר עולה אחר הפשט העור אלא עור ע"ג בשר מנתח ושורף ואינו מפשיט:
משיצא חוץ לחומת ה"ר יהוסף ז"ל מחק מלת חוץ וביד שם פ"ה דהלכות פרה אדומה סימן ה'. ובגמ' בברייתא נפקא לן מחוץ למחנה יתרא דכתיב גבי פר יה"כ דחוץ לשלש מחנות דהיינו עזרה והר הבית וירושלם נשרפים כדילפי' בהקשא דועשה לפר כאשר עשה וכו' דלא נאמר האי חוץ למחנה אלא ללמד על טומאת בגדי' הכתובה אחריה והשורף אותם יכבס בגדיו ולומר לך כיון שיצא חוץ למחנה אחת דהיינו חוץ לחומת העזרה מטמאין בגדים ואף של פר כהן משיח מכאן למד ולדידהו שריפתם בצפונה של ירושלם שכל מעשה חטאת בצפון או בבית הדשן כר' יוסי ור"ש דפליג ואמר משיוצת האור ברובן דריש לאל מחוץ למחנה לג"ש מפרה אדומה מה להלן במזרחה של ירושלם דכתיב בה אל נכח פני אהל מועד אף כאן במזרחה של ירושלם ומה כאן גבי פרים הנשרפין חוץ לשלש מחנות אף שחיטת פרה אדומה חוץ לשלש מחנות:

משנה ח

הגיע שעיר למדבר כתוב בתוספת י"ט כתב הרב שנאמר ושלח וגו' ואח"כ ואת חלב וגו' וכ"כ רש"י ז"ל ולא דוקא כמ"ש לעיל אלא משום דלעיל תני ליה והקטירן וכו' וכן בכתוב לא נכתב אח"כ ואת חלב וגו' אלא ועשה את עולתו וגו' ואת חלב וגו' וכן פי' רש"י ז"ל בגמ' כיון שהגיע שעיר למדבר נעשית מצותו ומתחיל לקרות הפרשה וכ"כ הרמב"ם ז"ל ויוצא לעזרת הנשים וקורא שם אחר שיגיע שעיר למדבר הרי שאפי' הקריאה לא היתה קודם שהגיע שעיר למדבר ע"כ:
דרכיות היו עושין פי' הרמב"ם ז"ל מצעות גדולות ע"כ וז"ל רש"י ז"ל דרכאיות בני אדם עומדים מירושלים לצוק בכדי שיראה זה סימנו של זה ומניפין אותן הסמוכין למדבר בסודרין וזה הסמוך לו רואה ומניף גם הוא ורואה חברו הסמוך לירושלם ע"כ ודכוותה אשכחן במכלתא הובא בילקוט בפרשת בשלח על פסוק ויוגד למלך מצרים האוקטורין שלו הגידו לו ויש אומרים דרכיות היו לו וי"א עמלק הגיד לו ע"כ. ואני מצאתי מוגה ומנוקד בשם החכם הה"ר חיים חבר ז"ל דירביות בבי"ת ובנקודת חיר"ק תחת הדלי"ת

ובפת"ח תחת הבי"ת: אבל בערוך הביאו בערך דדכאות בשתי דלתין וכאף ופי' שהן מצבות גדולות בנויות בדרך מירושלם ועומדים עליהם אנשים ובידם סודרין וכשמגיע שעיר למדבר מניפין בסודרין אחד לחברו עד שרואין אנשי ירושלם הנפת הסודרין ויודעין שהגיע שעיר למדבר ואז כ"ג קורא בספר תורה ע"כ וגם בירוש' הוא בשתי דלתין וכאף ושם ביד פ"ג דרביות בדלי"ת ורי"ש ובי"ת אמנם מצאתי מוגה שם דותביאות בדלי"ת וי"ו תי"ו בי"ת יו"ד אל"ף וי"ו תי"ו:

ועד בית חדודו בשני דלתין לשון חדוד דהיינו ההר שהוא זקוף וחדוד והויו אפשר שהוא כנוי לשעיר המשתלח משם ויש גורסין הדורו בדלי"ת ורי"ש. אכן הרמב"ם ז"ל נראה דגריס בית חורון וכן בירוש'. ובערוך גריס חרורו בשני רישין. ובגמ' ש"מ בית חרורו במדבר קאי:

רבי ישמעאל אומר וכו' ס"א אינו כגירסת המשנה שהוא ברייתא ואית דגרסי ועוד א"ר יהודה והלא סימן אחר היה להם וכו' וכן כתב ה"ר יהוסף שמצא בספר אחד אכן בגמ' במשנה גרסי' ר' ישמעאל אומר וכו'. ומ"מ קשיא לי דפליג מאן דהו ר' ישמעאל או ר' יהודה בתרתי חדא דתנא דברייתא דלעיל שכתבתי בסימן ו' קאמר בראשונה וכאן משמע דלעולם היה ועוד דלעיל קתני על פתחו של אולם או מבחוץ או מבפנים וכאן קאמר על פתחו של היכל ודוחק לומר דפתחו של היכל היינו מבפנים דאולם וכ"ש שדוחק לומר שזוהי לשון של זהורית אחרת מלבד הקשורה חציה בסלע וחציה בין קרניו:

שנאמר אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו ואם יאדימו כתולע כצמר יהיו כך הוגה שנכתב כל הפסוק במשנת החכם הר"ר יהוסף אשכנזי ז"ל כאן וגם בשבת פ' ר' עקיבא ואיני יודע טעם נכון למה שהרי כך יש להביא מרישיה דקרא כמו בסיפיה ושמא משום דמלת כשנים איכא למדרשה לשון שנה מדלא כתיב כשׁנִי בלא מ"ם כמו שכתבתי שם פרק ר' עקיבא סוף סימן ב' אמטו להכי מייתינן ראיה עיקרית מסיפיה דקרא לדעתו ז"ל:

פרק ז

משנה א

בא לו כ"ג לעזרת הנשים. וכולה מתני' עד סוף סי' ב' ביד פ"ג דהל' עבודת יום הכפורים סי' ט' י' י"א:

באצטלית. ס"א באסטלית בסמך: ובירוש' נמי מנין לקריאת פרשה ר' אידי בשם ר' יצחק ויעש מה ת"ל כאשר צוה ה' את משה מכאן לקריאת הפרשה ע"כ: ובירוש' בכל אתר

את אמר הולכין אחר התורה והכא את אמר מוליכין את התורה אצלן אלא ע"י שהן בני אדם גדולים התורה מתעלה בהן ע"כ:

וכהן גדול עומד ומקבל וקורא עומד. דאין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד ר' אמי בשם ריש לקיש אף למלכי בית דוד לא היתה ישיבה בעזרה תפתר שסמך לו בכותל וישב לו והכתיב וישב לפני ה' א"ר איבו בר נגרי שיישב עצמו בתפלה כך הוא בירושלמי הביאוהו תוס' ז"ל בפ' אלו נאמרין (סוטה דף מ'.) ועיין עוד שם במה שכתבו בשם מדרש שוחר טוב דכסא דוד המלך היה נתון חוץ לעזרה מכלל דאף לעצמו אין ישיבה בעזרה ועיין במה שהקשו שם על מאי דקאמר התם ולמי היתה ישיבה בעזרה הוי אומר לכהן גדול שנאמר ועלי הכהן יושב על הכסא: ומצאתי שהגיה הר"מ דילונזאנו ז"ל חוֹמֶשׁ החי"ת בחול"ם והמ"ם בסגו"ל:

וגולל את התורה ומניחה. כך הגיה ה"ר יהוסף ז"ל וגם מחה מלת כאן:

וקורא אחרי מות. תוס' פ' הקומץ רבא דף ל"ו ודפ' כסוי הדם (חולין דף פ"ז) והרא"ש שם דף קס"ה. בפי' ר"ע ז"ל שלא יאמרו הראשון חסר הוא. אמר המלקט דחד גברא בתרי ספרי איכא פגמא:

קורא על פה פי' ה"ר יונה ז"ל בפ"ק דברכות דף ז' דמזה הטעם אמרו דובעשור שבחומש הפקודים קורא על פה דכיון שהוא מענין הקרבנות ומצינו שמצוה לומר פרשת קרבנות על פה כדאיתא במדרש אמר אברהם במה אדע כי אירשנה כלומר באיזה זכות יתקיימו להם הבטחותיך א"ל בזכות הקרבנות שנאמר קחה לי עגלה משולשת וגו' א"ל תינח בזמן שבית המקדש קיים בזמן שאין בית המקדש קיים מאי איכא למימר א"ל יאמרו לפני פרשת הקרבנות ומעלה אני עליהם כאילו בנו בית המקדש והקריבו (עליו) קרבן מטעם זה לא חששו לקריאתה על פה אפי' כשאינו לחובה ע"כ. ונראה שר"ל כגון בזמן שבית המקדש קיים שכבר הקריבו הקרבנות של אותן היום ואינם קורין אותה פרשה לחובה שכבר נפטרו בהקרבת הקרבנות:

ומברך עליה. ס"א עליהן:

ועל מחילת העון. מחול לעונותינו ביום הכפורים הזה רש"י ז"ל:

ועל ישראל. מפ' בירושלמי הבוחר בישראל: מלות ועל ישראל בפני עצמן ועל ירושלם בפני עצמה שבמשנה ל"ג להו וצריך לכתוב בסוף המשנה ועל ישראל ועל שאר התפלה וכן הוא בפי' ר"ע ז"ל: ויש גורסין בפני עצמה אבל בבא ובבא ואית דלא גרסי ליה וכן הוא בירושלמי וכתב הר"מ דילונזאנו ז"ל רש"י והרמב"ם ור"ע ז"ל ופי' ישן כ"י ובגמ' פה ובסוטה מקדים כהנים לישראל ובבבלי וירוש' פה ובסוטה ובתוספתא וב' נכ"י מקדים

ישראל לכהנים וכן בהרמב"ם ע"ש כי נראה שחזר בו והנ"מ כי בכלל מאתים מנה. והכא לא הזכיר רש"י ז"ל ועל ירושלם וכן בגמ' וירוש' פה ובפ' אלו נאמרים ונכ"י פה ושם ותוספתא והרמב"ם ז"ל והנפקא מינה דלא ליפוש חדא ברכה אך במתני' ג"ל פה ושם. ורש"י ז"ל מפיק כהנים ומעייל ירושלם ושם הוזכר גם בגמ' ונראה לפי זה דהשאר בתפלה אינו מן המנין דייקא נמי דקתני התם והשאר ולא ועל שאר והירושלמי נ"ל כסברא ראשונה והבבלי נ"ל כאחרונה מדלא הוזכר שאר התפלה בברייתא שהובאה לפרש שמנה הברכות ואע"פ שבתוספתא הוזכר עמהם מ"מ בתלמוד פה ושם אמרו ת"ר שני פעמים עכ"ל ז"ל: ובגמ' בברייתא גרסינן ואח"כ כל אחד ואחד מביא ס"ת מביתו וקורא בו כדי להראות חזותו לרבים פי' נויו של ס"ת ותפארת בעליה שטרח להתנאות במצוה שנאמר זה אלי ואנוהו התנאה לפניו במצות לולב נאה ס"ת נאה בקלף נאה בדיו נאה בלבלר אומן ומערב יום הכפורים הביאום שם:

משנה ב

ומלאבת שניהם שוה כאחת. ספר אחר ומלאכת שתיהם היתה נעשית כאחת:

משנה ג

אם בבגדי בוץ קרא וכו'. עד סוף סימן ד' ביד פ"ג דהלכות עבודת יוה"כ ובפ"ד ברישא ובסופו ובירוש' ולמה בבגדי לבן א"ר חייא בר אבא כשירות שלמעלן כך שירות שלמטן מה למעלן איש אחד לבוש בדים אף למטן כתנת בד קדש ילבש ע"כ. ולשון הרמב"ם ז"ל שם קריאה זו אינה עבודה לפיכך אם רצה לקרות בבגדי חול לבנים משלו קורא ואם רצה לקרות בבגדי לבן קורא שבגדי כהונה ניתנו ליהנות בהן שלא בשעת עבודה ע"כ:

ואת שבעת כבשים תמימים בני שנה. במשנת החכם הר"ר יהוסף אשכנזי ז"ל נמחקו מלות תמימים בני שנה. ויש שאין מוחקין רק מלות בני שנה:

ופר העולה ושעיר הנעשה בחוץ היו קריבין עם. וכולי' מלות היו קריבין אית דל"ג להו ולא משמע כן ממה שאכתוב בסמוך: ורבינו עובדיה ז"ל פי' פלוגתייהו דר' אליעזר ור' עקיבא כסדר עבודת היום כמתקנתא דרבא דר' אליעזר כדתנא דבי שמואל. ור' עקיבא כדתוספתא. דבגמ' בעינן היכי קאמר ר' עקיבא עם תמיד של שחר היו קריבין ופר העולה ושעיר הנעשה בחוץ עם תמיד של בין הערבים או דילמא ה"ק עם תמיד של שחר היו קרבין ופר העולה בהדייהו ושעיר הנעשה בחוץ עם תמיד של בין הערבים והא דקתני היו לשון רבים משום דשייר אמורי חטאת ודילמא אימורי חטאת נמי היו קרבין עם תמיד של בין הערבים ותו העולה לר' אליעזר דשיריה וכן נמי שעיר אימת עביד ליה ותו בין לר"א בין לר' עקיבא אימורי חטאת אימת עביד להו ותרגמה רבא כדפי' רעז"ל

ובגמ' פריך ור' אליעזר האי מלבד חטאת הכפורים דמשמע ששעיר החיצון קודם לאילו ואיל העם מאי עביד ליה בשלמא מלבד עולת הבקר לאו ביום הכפורים כתיב ומרגלים לא יליף דסמיך אסדרא למעבד הני דת"כ ברישא אלא האי דכתיב ביום הכפורים גופיה מאי עביד ליה ומשני ההוא מיבעי ליה על מה שזה מכפר זה מכפר. דהכי דרשי' ליה במתני' דבפ"ק דשבועות ובירוש' א"ר יוחנן זו דברי ר"א ור' עקיבא אבל דברי חכמים כולן היו קרבין עם תמיד של בין הערבים ע"כ. ובגמ' בברייתא פליגי תנאי אליבא דר' עקיבא דלא כתנא דמתניתין דר' יהודה אומר משמו אחד מן ז' כבשים קרב עם תמיד של שחר וששה עם תמיד של בין הערבים ר"א בר"ש אומר משמו ששה קרבין עם תמיד של שחר ואחד עם תמיד של בין הערבים ובגמ' מפ' טעמייהו. עוד אמרי' בגמ' דכ"ע בין לר"א בין לר' עקיבא חד איל הוא דצבור דכולהו אמרי אֵיל העם ולא איירי באיל הכתוב בחומש הפקודים כמאן כרבי דתניא רבי אומר איל אחד האמור כאן בתו"כ הוא האמור בחומש הפקודים דכתיב ואיל אחד לעולה ור"א בר"ש אומר שני אלים הן אחד האמור כאן ואחד האמור בחומש הפקודים ומאי אחד מיוחד שבעדרו ורבי נפקא ליה ממבחר נדריך ור"א בר"ש חד בחובה וחד בנדבה וצריכי שיש דעת נוטה לומר נדבה מובחרת כדי שיצא ידי חובתו יפה:

ושעיר הנעשה בחוץ היו קריבין עם תמיד של בין הערבים. ר"ל אע"פ שהוא מן המוספים:

משנה ד

קדש ידיו ורגליו. שבעה קדושין בפירקין דהכא ושלשה לעיל בפ' א"ל הממונה הרי עשרה קדושין והכי נמי איכא התם שתי טבילות ושלשה הכא הרי חמש טבילות:

נכנס להוציא את הכף ואת המחתה וכו'. שנאמר ובא אהרן אל אהל מועד למה הוא בא להוציא את הכף ואת המחתה שכל הפרשה נאמרה על הסדר חוץ מפסוק זה דאי כסדרן כתיבי וכן הסדר שמוציאן בלבישה ראשונה ואין עבודה חיצונה של בגדי זהב מפסקת בין עבודת היום להוצאת כף ומחתה לא משכחת לה אלא שלש טבילות וששה קדושין אחד לתמיד של שחר ואחד בינו ובין עבודת היום כולה עם הוצאת כף ומחתה ואחת בין הוצאת כף ומחתה לאילו ואיל העם ועמהם המוספין ותמיד של בין הערבים לפיכך צריך להפסיק אילו ואיל העם בין עבודת היום להוצאת כף ומחתה והוצאתן תפסיק בין אילו ואיל העם לתמיד של בין הערבים הרי חמש תמיד של שחר בבגדי זהב עבודת היום בבגדי לבן אילו ואיל העם בבגדי זהב על המזבח החיצון הוצאת כף ומחתה בבגדי לבן ומוספין ותמיד של בין הערבים בבגדי זהב וליכא למימר דמפסיק להו בשעיר הנעשה

בחוץ כדכתיב מלבד חטאת הכפורים והוא אינו כתוב כאן אבל אילו ואיל העם דוקא כתבינהו קרא אחר הוצאת כף ומחתה ולא איצטריך לן לשבש סדרא דקראי דהא אמר קרא ויצא ועשה את עולתו דמשמע מיציאה ראשונה עביד אילו ואיל העם שזו יציאה ראשונה האמורה בפרשה הלכך על כרחך מקמי הוצאת כף ומחתה עביד להו בהפסקה שביניהם לעבודת היום:

נכנס להקטיר קטרת של בין הערבים ולהיטיב את הנרות. תימ' הוא דלא קתני תמיד של בין הערבים ושמא י"ל משום דכבר תנא ליה ברישא במילתיה דר' עקיבא תוס' ז"ל:

ולהיטיב את הנרות. הא דלא תנא להדליק את הנרות שהיתה בין הערבים אבל הטבה בצפרא הואי נ"ל דדילמא בימי שמעון הצדיק נשנית משנה זו וכן משנתנו דתמיד דתנן מי שזכה בדישון המנורה נכנס ומצא שתי נרות מזרחית דולקות מדשן את השאר ומניח אלו זה היה כמו כן בימי שמעון הצדיק מצאן שכבו פי' משמת שמעון הצדיק מדשנו וכו' וא"כ בימי שמעון הצדיק היו דולקין אותן שתי נרות מזרחיות עד הערב והיה צריך להיטיב אותן ברישא ואח"כ היה עושה הדלקה ולהכי נקט ולהיטיב את הנרות ולא קתני להדליק משום דהטבה היתה קודם כדפרישית תוס' ז"ל:

קדש ידיו ורגליו ופשט הביאו לו בגדי עצמו. גרסי' ומלות וירד וטבל ועלה ונסתפג דבסיפא צריך למוחקן:

בשעה שיצא. בתלמוד הרב בצלאל אשכנזי ז"ל נמחקה מלת בשעה גם ה"ר יהוסף ז"ל מחקה:

משנה ה

כהן גדול משמש בשמנה בגדים וכו' ר"פ ד"מ אמרי' אע"ג דמכנסיים קודמין ללבישה מדכתיב יהיו על בשרו מ"מ תנא אקדים לכתנת בריש מילתיה הואיל וקרא נמי אקדמיה דכתיב כתנת בד וכו' וטעמא דקרא משום דמכסיא כוליה גופא עדיפא ליה ע"כ:

במצנפת. מכאן הוכיח הרמב"ן ז"ל בפרשת תצוה דמצנפת האמורה באהרן היא המגבעת האמורה בבניו אלא שמפני שכ"ג צונף בה ראשו ומגלגל ומחזיר סביב ראשו כפל על כפל לכן נקראת מצנפת אבל של כהן הדיוט קראה הכתוב מגבעת מפני שקושר בה כל ראשו ומעלה הכפלים על ראשו כעין מגבעת שהוא כובע כדברי אונקלוס כי מגבעת כמו מקבעת בחלוף גימ"ל בקו"ף ע"כ והיא דעת הרמב"ם ז"ל בר"פ שמיני דהלכות כלי המקדש ובירוש' מפני מה כ"ג משמש בשמנה כלים ר' חנניא חברון דרבנן אמר כנגד המילה שהיא לשמנה ימים ע"ש בריתי היתה אתו. מפני מה אינו משמש בבגדי זהב

מפני הגאוה א"ר סימון ע"ש אל תתהדר לפני מלך א"ר לוי שאין קטיגור נעשה סניגור ע"כ:

בסיפא דמתני' י"ס דגרסי ולמי שצורך הצבור בו. בסוף פי' ר"ע ז"ל צריך לומ' זה משוח מלחמה וגם מי שצורך הצבור בו. וז"ל הרמב"ם ז"ל וכמו כן כל מי שצורך הצבור בו נכנס תחת מאמר וכל בני ישראל אתו ע"כ. ובילקוט רמז קל"א בספר שמואל כתוב בשם ילמדנו א"ר לוי דואג לא נטרד אלא שהיה ממרא ב"ד אמר לְשָׁאוּל אין נשאלין אלא למלך בלבד א"ל אבנר ועמשא אמרו רבותינו נשאלין למלך ולב"ד ולמי שצורך הצבור בו ודוד צורך הצבור היה בו והיה ממרא ואומר אין נשאלין אלא למלך בלבד א"ל חזור על כל הסנהדראות וחזר ואמרו לו כשם שאמרו אבנר ועמשא ולא שמע אליהם ויסוב דואג האדומי ויפגע הוא מה הוא אלא שהם לא פגעו בו א"ל הקב"ה מתורתי אתה מורד עלי אני מוציאה מתוך מעיך שנאמר חיל בלע וגו' שהיה משנה לתלמידו והיו סופגין וכו'. וביד פ' עשירי דהל' כ"ה סי' י"ב ושם הכ"מ נתן טעם לשבח למה ששינה הרמב"ם ז"ל לשון הברייתא דבברייתא דגמ' גרסי' השואל פניו כלפי הנשאל והוא פירש השואל פניו אחורי הכהן הנשאל ע"ש:

פרק ח

משנה א

יום הכפורים וכו'. סדר המסכתא תחלה נקט שבעת ימים קודם יום הכפורים והדר נקט ליל יום הכפורים והדר נקט סדר עבודות היום והשתא נקט הלכות היום לענין איסור והיתר תוס' ז"ל:

אסור באכילה ושתיה וכו'. פ"א דהלכות שביתת עשור סי' ה' ובטור א"ח סי' תרי"א ותרי"ב ותרי"ג וכוליה עד סוף סי' תרי"ח רוב פירקין:

רחיצה סיכה וכו'. בגמ' בעי' רחיצה וסיכה מנלן דאיקרי ענוי דכתי' לחם חמודות לא אכלתי ובשר ויין לא בא אל פי וסוך לא סכתי וכתי' כי מן היום הראשון אשר נתת לבך להבין ולהתענות לפני אלקיך נשמעו דבריך מדהוי לי' למכתב לא סכתי וכתיב וסוך לא סכתי נפקא לן רחיצה ור' יצחק מפיק לה לרחיצ' במסקנא מקרא דכתיב מים קרים על נפש עיפה ואי משתיה ה"ל למיכתב בנפש עיפה אלמא מרחיצה קרי עיף וכתיב ולאביתר הכהן אמר המלך לך ענתות וכו' וכי התענית בכל אשר התענה אבי וכתיב ביה בדוד כי אמרו העם רעב ויעֵף וצמא ויעֵף היינו מרחיצה כדאמרינן:

ונעילת הסנדל. נפקא לן מקרא דכתיב גבי דוד וראש לו חפוי והולך יחף וכתיב מנעי רגלך מיחף והוא יגלה על יחוף דדוד נמי דמנעילת הסנדל הוא:

ותשמיש המטה. נפקא לן מקרא דכתיב אם תענה את בנותי ואם תקח נשים אם תענה מתשמיש ואם תקת מצרות. והקשו תוס' ז"ל תימה לי אמאי איצטריך תלמודא למיגמר סיכה מוסוך לא סכתי הא מהאי קרא נפקא מותבוא כמים בקרבו וכו' ומתני' היא בשבת פ' א"ר עקיבא ונ"ל דאיצטריך דאי לא כתיב אלא האי קרא דותבוא כמים בקרבו וכו' היינו אוסרין אפי' סיכה שאינה של תענוג כשתיה להכי אייתי מקרא דדניאל דמשמע שלא נמנע אלא מסיכה של תענוג מדכתיב להתענות ואי לא כתב אלא קרא דדניאל לא הוה אסרינן סיכה דכמה ענויין של צער שהיה מענה ומצער נפשו ולא גמרי' מהתם דדילמא חד משאר ענויין שעשה הוה אסרינן אבל סיכה לא קמ"ל מקרא דותבוא כמים וכו' דסיכה כשתיה ועוד דמקרא דותבוא איצטריך לן למילף גבי תרומה דסך כשותה דבתרומה לא שייך למיגמר מקרא דדניאל עכ"ל ז"ל. והעלה הר"ן ז"ל דכולהו מדאורייתא נינהו והני קראי לאו אסמכתא נינהו אלא דכיון דלאו בכלל ענויי דכתיבי בקרא בהדיא דאורייתא נינהו אלא מרבוייא דשבתון אתו וכדאיתא בגמרא קילי טפי ומסרן הכתוב לחכמים והן הקלו בהן כפי מה שראוי והתירו כל שאינו עושה לתענוג אע"ג דקשה קצת להדין פירושא מההיא ברייתא דהתינוקות מותרין בכולן חוץ מנעילת הסנדל וכו' כמו שכתוב שם בהר"ן ז"ל וכתב עוד ז"ל שכן דעת הרמב"ם ז"ל בפ"א מהלכות שביתת עשור דכולהו מדאורייתא נינהו ודלא כתוס' ז"ל דס"ל דכולהי דרבנן נינהו וקראי רמז בעלמא נינהו. ועיין בספר קרבן אהרן פי"ד דפ' אמור:

בפי' ר"ע ז"ל והיתה זאת לכם לחקת עולם דאחרי מות צריך למחוק מלת זאת. ובירוש' פריך את חמי ברחיצה הוא אסור בתשמיש המטה לא כל שכן ומשני תפתר במקום שאין טובלין או קודם שהתקין עזרא טבילה לבעלי קריין ע"כ פי' כיון ששנה אסור ברחיצה למה הוצרך לשנות דאסור בתשמיש המטה דכיון דאם שמש מטתו אי אפשר לו להתפלל עד שירחוץ והוא אסור ברחיצה ממילא משמע דאסור בתשמיש המטה ומשני למקום שאין טובלין לקרויין איצטריך לאשמועינן דאסור בתשמיש המטה דבאותם מקומות לא הוה משתמע איסור תשמיש המטה מאיסור רחיצה והוא לשון בית יוסף:

המלך והכלה ירחצו את פניהם והחיה תנעול את הסנדל. חיה שם משותף ליולדת ולמילדת כמו שאז"ל ג' נאמנין על הבכור אביו ואמו וחיה וכל אחד יתפרש לפי הענין ובכאן היא היולדת וביד שם רפ"ג סי' ח' ובגמרא מתני' מני ר' חנינא בן תרדיון היא דתניא המלך והכלה לא ירחצו את פניהם ר' חנינא בן תרדיון אומר משום ר' אליעזר

ירחצו. והחיה לא תנעול ר' חנינא בן תרדיון אומר משום ר' אליעזר החיה תנעול את הסנדל ובגמ' אמר שמואל. אם מחמת סכנת עקרב מותר כל אדם לנעול. וכתוב בכל בו סוף סי' ס"ט דיש סוברין דמדאמרינן דהחיה תנעול את הסנדל ולא אמר שתאכל אלמא דלענין אכילה לא מפלגו בין חיה לשאר נשים ומ"מ לפי כחן וטבען יתענו והרי הן כחולה ובאומד דעתן הוא או על פי רופא ע"כ וגם הר"ן ז"ל העלה דלענין תענית שלשה ודאי אינה מתענה שבעה אמרה איני צריכה מתענה והולכת ואם לאו מאכילין אותה מכאן ואילך הרי היא ככל הנשים לתענית יום הכפורים ע"כ:

משנה ב

האוכל ככותבת הגסה וכו'. ואית דגרסי האוכל ביה"כ ככותבת וכו' וכן בתוספתא ובירוש' והרא"ש והר"ן ז"ל גם בנכ"י וביד ר"פ שני דהלכות שביתת עשור:

ככותבת. תמרה גסה והיא פחותה מכביצה עכ"ל ר"ע ז"ל. אמר המלקט כרב זביד. ורב יהודה פליג עליה ואמר דיתירה מכביצה היא וטעמא דתרוייהו מפ' בגמ':

כמוה וכגרעינתה. בגמ' בעי רב פפא ככותבת שאמרו כגרעינתה או שלא כגרעינתה פירשו תוס' בשם הערוך ז"ל שפי' בשם רבינו נסים גאון ז"ל גרסי' בגמ' דבני מערבא א"ר יוסי זאת אומרת צריך למעך את חללה שאם לא כן הל"ל כמוה וכגרעינתה וכחללה ולהכי איצטריך למיתני ככותבת הגסה כמוה וכגרעינתה לחומרא דלא תיטעי ותשער כמוה כמו השלמה דנפיש שיעוריה דהוי לקולא אלא מכי אכיל כמוה וכגרעינתה בלחוד בלא חללה נמי מיחייב והיינו דקא מיבעיא ליה הכא כגרעינתה דהיינו לאחר שנתמעך חללה או שלא כגרעינתה פי' כברייתה ממש קודם שנתמעך חללה. ורש"י ותוס' ז"ל פירשו הבעיא בשיטות אחרות שונות זו מזו עיין עליו. וכתוב במגיד משנה שם ר"פ שני דלפי מה שכתב רבינו פרק ראשון מהלכות עירובין משקל הביצה היא ל"ה ארגינץ ועוד כמו שמבואר למחשב לפי מה שכתבתי שם עכ"ל ז"ל ומשם תוכל לדון למשקל הכותבת שהוא פחות מכביצה מעט ולמשקל כזית שיש אומרים דשיעור הזית הוי כחצי ביצה:

והשותה מלא לוגמיו. גרסי' דהא אמר רב יהודה אמר שמואל לא מלא לוגמיו ממש אלא כל שאילו וכו' ואימא במתני' כמלא לוגמיו ולפי זה מתני' ודאי דלא כב"ש שהם אומרים בברייתא אינו חייב עד שישתה רביעית (הגהה תימה לע"ד שמצאתי בבית יוסף טא"ח סוף סימן רע"א בשם המרדכי ישן וז"ל בקיצור ותו דרביעית הוא שיעור כוס של ברכה ומלא לוגמיו גדול כדמוכח מרביעית בפ' יה"כ גבי מחלוקת ב"ש וב"ה ע"כ ולא מסתבר דהתם מייתי ראיה מלוגמו של (בן) אבטיח שהוא יותר מכמלא לוגמיו ולא תני לה גבי

קולי ב"ש וחומרי ב"ה מפני לוגמו של (בן) אבטיח שהיה מחזיק יותר מרביעית דהוו להו ב"ש לחומרא:

כל האוכלין מצטרפין. והוא שלא שהה בין אכילה ראשונה לאכילה אחרונה יותר מכדי אכילת פרס אבל כל ששהה יותר משיעור זה אינם מצטרפים למלקות וכרת ומיהו איסורא מיהא איכא הר"ן ז"ל:

כל המשקין מצטרפין למלא לוגמיו. לדעת הרמב"ם ז"ל והוא שלא שהה בין תחלת השתיה לסופה אלא כדי שתיית רביעית אבל אם שהה יותר מזה אין מצטרפין אבל מברייתא דבכריתות פ' אמרו לו משמע דשתיה נמי בכדי אכילת פרס מצטרפת כאכילה כמו שכתבה הר"ן ז"ל ע"ש:

האוכל והשותה אינם מצטרפין. גמ' מאן תנא אמר רב חסדא במחלוקת שנויה ור' יהושע היא דתנן בפ"ד דמעילה כלל א"ר יהושע כל שטומאתו ושיעורו שוין מצטרפין זה עם זה טומאתו ולא שיעורו שיעורו ולא טומאתו אין מצטרפין זה עם זה ורב נחמן אמר אפי' תימא רבנן ע"כ לא קאמרי רבנן התם אלא לענין טומאה דשם טומאה חד הוא אבל הכא משום יתובי דעתא הוא והא לא מיתבא דעתא וכן אמר ריש לקיש במחלוקת שנוייה ור' יהושע היא ור' יוחנן אמר אפי' תימא רבנן וכו' וביד פ' ששי דהלכות שגגות סי' ה':

משנה ג

אכל ושתה בהעלם אחד וכו'. בכריתות פ' ספק אכל דף י"ח. ואיכא מאן דמוקי לה התם דלא כרבי אע"ג דסיפא רבי היא כמו שאכתוב בסמוך בס"ד:

אכל אוכלין שאינם ראויין וכו'. ביד פ' שני דהלכות שביתות עשור סי' ה'. וגירסת הר"מ דילונזאנו ז"ל אֲכָלִים האל"ף בחטף קמץ:

שתה ציר או מורייס פטור. גמ' הא חומץ חייב מתני' מני רבי היא דתניא רבי אומר חומץ משיב את הנפש ומבטל את הענוי:

משנה ד

התינוקות וכו'. ביד שם סוף הפרק וז"ל קטן שהוא פחות מבן ט' אין מענין אותו ביום הכפורים כדי שלא יבוא לידי סכנה ע"כ וכתב הר"ן ז"ל נראה דאין רשאין למנוע מהן מאכל קאמר כלומר אע"פ שבשאר מצות אם רצה להקדים חנוכו של תינוק רשאי ומחנך אותו לעשות המצוה כהלכתה כגדול ממש הכא אינו רשאי לחנכו בענוי קודם לזמן שקבעו לו חכמים לחנוך שעות ולהשלמה כסברייהו דאמוראי בגמ':

אבל מחנכין אותן לפני שנה או לפני שנתים. סמוך לפרקן כך הגרסא ברוב הנוסחאות אע"פ שלא כתבה כן הרב אלפסי ז"ל עכ"ל הר"ן ז"ל: והכל בו כתב ג"כ בסימן ס"ט קטן

שהוא פחות מבן ט' אין מעניין אותו ביום הכפורים שלא יבא לידי סכנה פי' שאין מניחין אותו להתענות ואפי' לשעות ובזה נכשלין הרבה בני אדם וראוי למחות בידם והרש"י ז"ל פי' אין מעניין אין חייבין להתענות ואין לשון מענין מיושב עליה ע"כ והרי"ף והרמב"ם ז"ל בין בפי' המשנה בין שם ביד כתבו דחנוך בן ט' ובן עשר לשעות והשלמה מדבריהם בני י"א שוה בין בתינוק בין בתנוקת והשלמה מן התורה בתינוקת בת י"ב ובתינוק בן י"ג והוא שהביאו סימנים: ומצאתי שהגיה הרב בצלאל אשכנזי ז"ל בנוסח גרסת המשנה אבל מחנכין אותן לשעות לפני שנה ולפני שנתים וכו'. וה"ר יהוסף ז"ל הגיה קודם שנה וקודם שתים בשביל שיהו רגילין למצות:

משנה ה

עוברה וכו'. ביד שם סי' ח' ט'. וכתב הר"ן ז"ל הא דנקט עוברה אורחא דמילתא נקט אבל ה"ה לבריא שהריח וערערה נפשו שמאכילין אותו על פי עצמו או על פי בקי המכיר בו וראיה לדבר וכו' ע"כ:

על פי בקיאין. כתב הר"ן ז"ל ומדקתני על פי בקיאין ולא קתני רופאים ש"מ שהולכין על פי בקיאין והלכך יחיד מומחה שנחלק עם שנים אחרים שאינם מומחין אין הולכין אחר השנים כדאשכחן לענין הנשאל לחכם דאמרי' היו שנים אחד מטמא ואחד מטהר אחד אוסר ואחד מתיר אם היה אחד מהם גדול בחכמה ובמנין הלך אחריו דאלמא בעינן תרתי חכמה ומנין ולענין מחלוקת ב"ש וב"ה אמרי' בפ"ק דיבמות כי אזלינן בתר רובא ה"מ היכא דכי הדדי נינהו אבל הכא ב"ש מחדדי טפי ולפיכך אם הדבר ברור אצלנו שבקיאותו מכריע רוב המנין של אחרים הולכים אחריו בין להקל בין להחמיר ואם הדבר ספק מאכילין אותו דספק נפשות להקל זהו מה שנראה לי בזה והרמב"ן ז"ל לא כתב כך בספר תורת האדם עכ"ל ז"ל:

אין שם בקיאין מאכילין אותו על פי עצמו. הכי מיפרשא וכו' לשון ר"ע ז"ל. אמר המלקט היינו למר בר רב אשי דאמר כל היכא דאמר צריך אני אפי' איכא מאה דאמרי לא צריך לדידיה שמעינן שנאמר לב יודע מרת נפשו:

עד שיאמר דיי. גרסי' בשני יודי"ן וכן הגיהו החכם הר"ר יהוסף ז"ל וכן הוא שם ביד. ונראה לע"ד דמדתנן גבי על פי עצמו משנה יתירה עד שיאמר דיי מאי דלא תנן הכי ברישא גבי על פי בקיאין מאכילין אותו על פי בקיאין עד שיאמרו דיו לרמוז לנו קולא דמר בר רב אשי ואפשר שאפי' ברישא כשמאכילין אותו על פי בקיאין אע"פ שאמרו מקצתם או רובם דיו אם הוא אמר אחר שהתחיל לאכול עדיין אני צריך לאכול מוסיפין לו עד שיאמר דיי דוק:

משנה ו

מי שאחזו בולמוס. ביד שם סי' ט' ובפי"ד דהלכות מאכלות אסורות סי ט"ז:

עד שיאורו עיניו. גמ' ת"ר מנין היו יודעין שהאירו עיניו משיבחין בין טוב לרע אמר אביי ובטעמא פי' רש"י ז"ל משיודע להבחין בין טעם תבשיל יפה לטעם תבשיל רע ע"כ נראה מפירושו ז"ל דאביי בא לפרש דמשיבחין דקתני היינו שיבחין בטעם:

אין מאכילין אותו מֵחֲצַר כבד שלו. תרגום יותרת הכבד חצר כבדא ונקרא ג"כ טרפשא דכבדא והיינו המסך המפסיק בין הכבד לריאה שקורע הבודק כשרוצה לבדוק הריאה אבל האונא הקטנה שבכבד נקראת בלשון משנה אצבע הכבד במסכת תמיד פרק חמישי:

ועוד א"ר מתיא בן חרש החושש בפיו מטילין בתוכו סם בשבת. גרסי' והיא גרסת הרי"ף והרא"ש ז"ל וכן הגיה ג"כ ה"ר יהוסף ז"ל. והביאה הרא"ש ז"ל פ"ח שרצים דף קפ"ד וכן הגרסא בגמ' אע"ג דבמשנה כתוב בגרונו: אבל ר"ע ז"ל נראה דגריס בשניו וכן בטור א"ח סי' שכ"ח:

מָטִילִין. כך נקד הר"מ דילונזאנו ז"ל המ"ם בשבא. ובגמ' מסקי' דבהא מודו ליה רבנן ומתני' נמי דייקא מדלא ערבינהו ותננהו ופליגי רבנן בסיפא:

וכל ספק נפשות. ביד ר"פ שני דהלכות שבת ויליף לה שמואל בגמ' מקרא דכתיב אשר יעשה אותם האדם וחי בהם ולא שיבא בעשייתן לידי ספק מיתה אלמא מחללין עליהם את השבת:

סְפֵק נפשות. כך נקד הר"מ הנזכר ז"ל וטעמו ידוע מפני שהוא סמוך:

משנה ז

מי שנפלה עליו. ביד פ' שני דהלכות שבת סי' י"ח ובטור א"ח סי' שכ"ט ובגמ' ספ"ק דערכין:

משנה ח

מיתה ויום הכפורים מכפרין עם התשובה. ביד פ' ראשון דהלכות תשובה סי' ג' ובגמ' דייק עם התשובה אין בפני עצמן לא נימא דלא כרבי דתניא רבי אומר על כל עברות שבתורה בין עשה תשובה בין לא עשה תשובה יום הכפורים מכפר חוץ פורק עול ומגלה פנים בתורה ומפר ברית בשר שאם עשה תשובה יה"כ מכפר ואם לא עשה תשובה אין יום הכפורים מכפר אפי' תימא רבי תשובה בעיא יום הכפורים יום הכפורים לא בעי תשובה ומוכח בספ"ק דשבועות דיומו של כפור מכפר ולא לילו ועוד כתוב שם בתוס' דיש מפרשים דיום הכפורים מכפר לגמרי בלא שעיר המשתלח אלא דשעיר המשתלח

מכפר מיד ויום הכפורים אינו מכפר עד שתחשך למוצאי יום הכפורים וכדתניא וכו' ע"ש:

על עשה ועל לא תעשה. הניתק לעשה עכ"ל ר"ע ז"ל. אמר המלקט דאי לא תימא הכי קשה השתא על לא תעשה מכפרת על עשה מיבעיא ופריך בגמ' ועל לא תעשה גמור לא ורמינהי אלו הן קלות עשה ולא תעשה חוץ מלא תשא ומשני לא תשא וכל דדמי ליה לא תעשה גמור ומיהו איכא בגמ' מאן דס"ל דתשובה מכפרת גם על לא תעשה גמור. ותוס' פ"ק דשבועות דף י"ב נראה שרוצין להשוות מתני' דקתני על עשה ועל ל"ת תשובה מכפרת עם ר' ישמעאל דדריש בגמ' בברייתא עבר על עשה ושב אינו זז משם עד שמוחלין לו ואם עבר על ל"ת ועשה תשובה תולה ויה"כ מכפר שפירשו שם דהא דקתני במתני' דעל ל"ת תשובה מכפרת היינו שמקילין לו הדין אבל במ"ע מוחלין לו לגמרי ע"כ:

עד שיבוא יום הכפורים ויכפר. מלת וְיכפר הוי"ו בחירק והיו"ד נחה דאי אפשר להיות גם הוי"ו בשבא שהרי אין שני שבאים באים זה אחר זה בראש תיבה:

משנה ט

האומר אחטא ואשוב. נראה דלאו דוקא אומר בלחוד אלא אומר ועושה החטא תרי זימני קאמר: ומ"מ ק"ק אמאי נקט האי לישנא ולא קתני החוטא ושונה אין מספיקין וכו' ונלע"ד דאם עבר ושנה עליו במקרה אה"נ דמספיקין בידו לעשות תשובה אלא כשמעיקרא כשגמר לחטוא ראשונה כיון לשוב לכסלו וכך עשה ששב לאולתו וכ"ש אם שִׁלֵּשׁ אז הוא דאין מספיקין:

אחטא ויה"כ מכפר אין יה"כ מכפר. ובגמ' לימא מתני' דלא כרבי דתניא רבי אומר על כל עבירות שבתורה בין עשה תשובה בין לא עשה תשובה יה"כ מכפר. אפי' תימא רבי אגב שאני פי' מאחר שעליו הוא סומך לחטוא אינו מכפר:

עבירות שבין אדם למקום יה"כ מכפר שבינו לבין חברו וכו'. הכי דריש ראב"ע לקרא מכל חטאתיכם שהן לפני ה' תטהרו הר"ן ז"ל. ועיין בספר קרבן אהרן ריש פרק ח' דפ' אחרי מות ותוסיף לקח טוב. ועיין בספר קולון סוף שרש קכ"ט דמפ' שאפי' בא על אשה באונס כגון בעת עלופה מיקרי עבירות שבין אדם לחברו וצריך לפייסה ולבקש ממנה מחילה סליחה וכפרה שהרי ביישה ופגמה ע"ש. ובגמ' רמי ליה רב יוסף בר חבו לר' אבהו עבירות שבין אדם לחברו אין יה"כ מכפר והכתיב אם יחטא איש לאיש ופללו אלהים שהקב"ה מפללו ומפייסו ומכפר לו ומסיק ה"ק אם יחטא איש לאיש ופללו

לחברו וריצהו האלהים ימחול לו ואם לה' יחטא איש מי יתפלל בעדו אם אינו שב מעבירות שבידו כך היה עלי הכהן מוכיח את בניו שישובו מרעתם ובטור א"ח סי' תר"ו: **דרש ר' אלעזר**. י"ס את זו דרש:

לפני מי אתם מיטהרין. כמו מתטהרין וכן במקרא המתקדשין והמטהרים וגו':

ואומר מקוה ישראל וכו'. כמדומה לי שיש טעות בבבלי שלא הובא זה הואומר שם. ונלע"ד דברישא הביא ראיה מקרא דוזרקתי שהקב"ה מטהר את ישראל כדרך שמי חטאת מטהרין את טמאי מתים והדר מביא ראיה מקרא דמקוה ישראל שהקב"ה מטהר את ישראל מכל טומאות כמו שהמקוה מטהר את הטמאים מטומאות קלות כגון טומאת מגע נבלות ושרצים ונדות וכיוצא בהן ובלבד שיכוין לטבול ואז הויא טבילה כשרה למעשר ולתרומה ולקדש אבל טבל ולא הוחזק כאילו לא טבל אפי' למעשר והכא נמי אפי' מעבירות קלות אין הקב"ה מטהר את ישראל אא"כ שבו בתשובה שלימה ולא תימא דומיא דמי חטאת דתנן בהו בפ' בתרא דמסכת פרה דמזין על האדם מדעתו ושלא מדעתו ופסקה להלכה הרמב"ם ז"ל כך נלע"ד דוק. אחר זמן ראיתי שכתב הר"מ דילונזאיו ז"ל וז"ל ואומר מקוה וכו' סיום זה אינו בבבלי וגם מסוף מכלתין ירושלמי וממדרש תהלים פסוק רגזו ואל תחטאו נראה שאין זה משנה וכנ"ל עיקר אע"פ שמצאתיו בירוש' וברי"ף ובשני נכ"י ובחדושי ה"ר לויירו ז"ל עכ"ל ז"ל:

סליק פרקא וסליקא לה מסכת יומא: בעה"י המכה את המצרים בכל מכה, נתחיל מסכת סוכה: